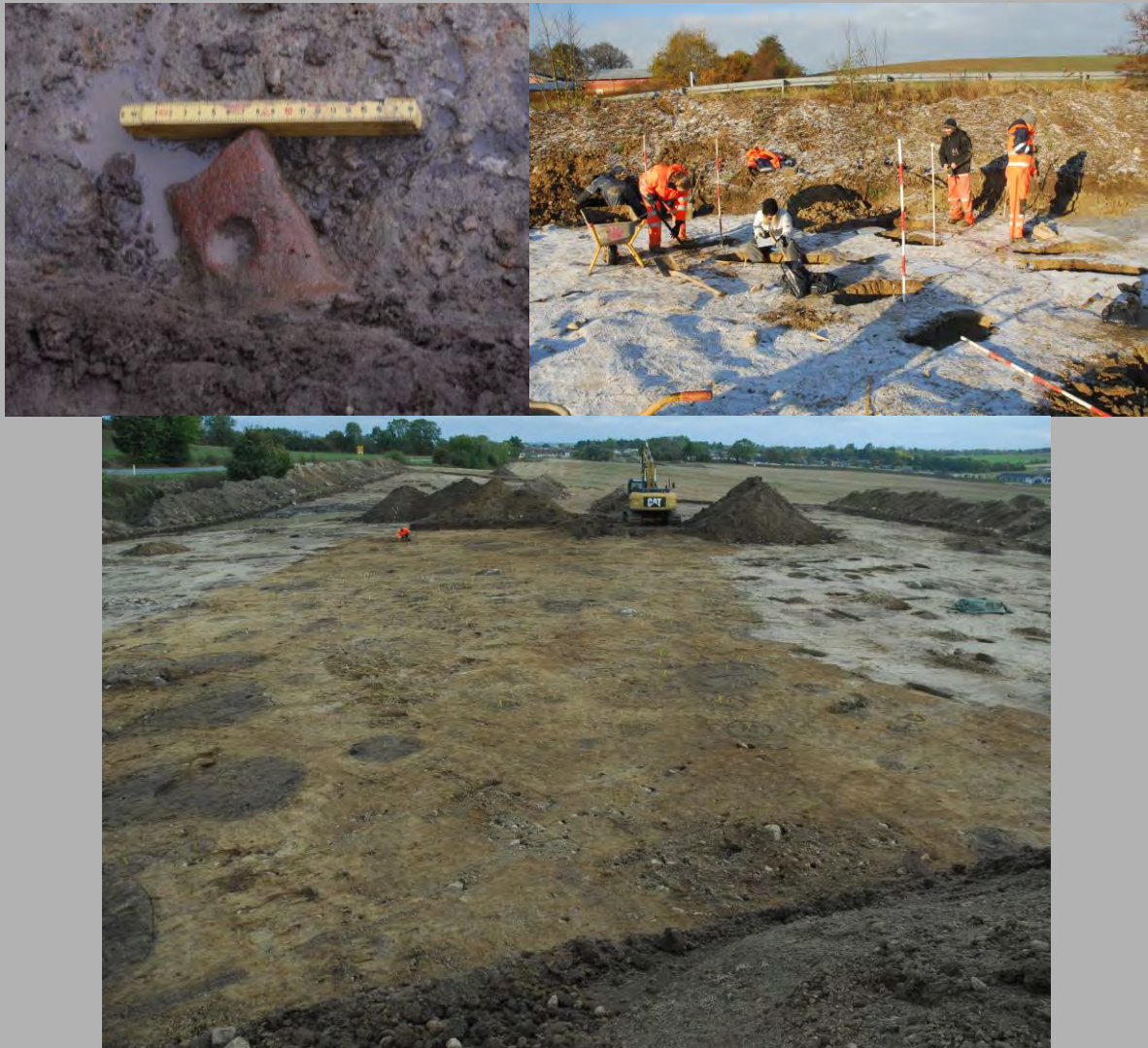

FHM 5636 Malling Syd

Matrikel 2h og 6u, Malling, Malling sogn, Ning herred, tidl. Århus Amt.
KUAS j.nr.: 2015-7.24.02/FHM-0021

Beretning for forundersøgelse og udgravning

Resumé: Udgravning af bebyggelse fra ældre romersk jernalder samt spredte bebyggelsesspor fra neolitikum, yngre bronzealder og ældre førromersk jernalder.

Indhold

Indledning	3
Abstract	3
Forhistorie	3
.....	4
Administrativt	4
Geofysisk forundersøgelse	5
Den arkæologiske Forundersøgelse	5
Metode	5
Resultater	6
Topografi, terræn og undergrund	8
Målesystem	9
Øvrige data	9
Udgravningsmetode for den arkæologiske undersøgelse	10
Udgravningens resultater	11
Felt 1:	12
Felt 2:	26
Felt 3:	28
Felt 4:	29
Felt 5:	29
Felt 6:	30
Felt 7:	31
Felt 8:	34
Naturvidenskabelige undersøgelser af makroffosiler	35
Opsummering og konklusion	36
Fremtid	37
Referencer	38

Indledning

Beretning for forundersøgelse 32 ha og efterfølgende arkæologisk udgravning af otte udpegede arealer, samlet 5,5 ha syd for Malling by.

Abstract

Ved forundersøgelse og efterfølgende udgravning fandtes i den sydvestlige del af det forundersøgte område 26 stolpebyggede huse fra ældre romersk jernalder, der repræsenterer en mindre landsbybebyggelse i tre eller fire faser dateret til ældre romersk jernalder. Spredt over hele forundersøgelsesarealet og særligt i syv udpegede arealer fandtes bebyggelsesspor fra tragtbægerkultur, senneolitikum, yngre bronzealder og tidlig førromersk jernalder. Bebyggelsessporene havde her mest karakter af grubeaktivitet, men der blev også fundet flere spredte brandgrave.

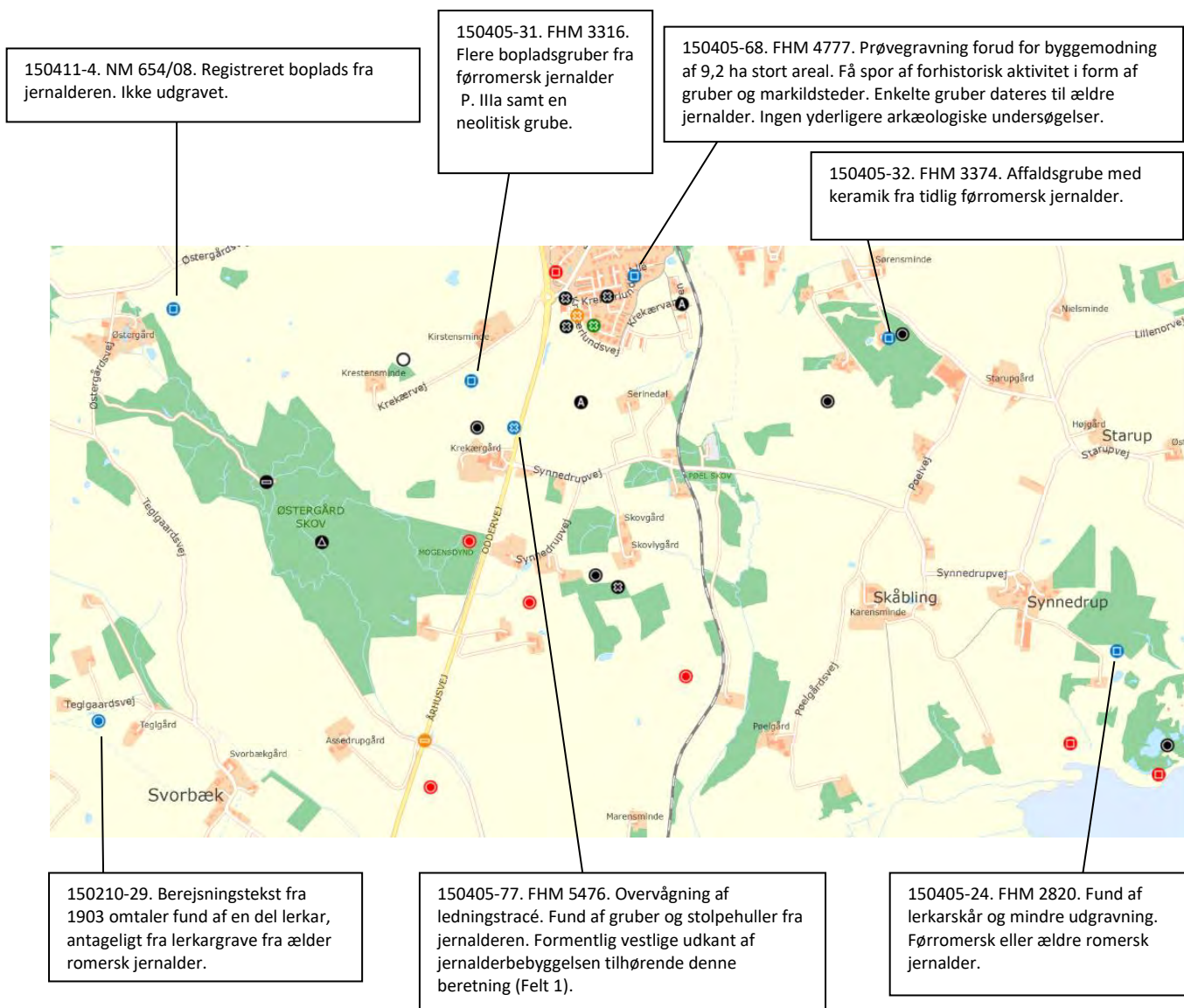
Forhistorie

Sagen blev iværksat på baggrund af Århus Kommunes ønske om at byggemodne et større område syd for Malling til boligudstyknig. På grund af rammeområdets anseelige størrelse kombineret med de topografiske forhold vurderede Moesgaard Museum at sandsynligheden for at påtræffe fortidsminder var relativt stor og anbefalede derfor en arkæologisk forundersøgelse af det 32 ha store område.

Der var ingen registreringer af fortidsminder inden for det aktuelle område, inden undersøgelserne blev igangsat, og området omkring Malling har generelt ikke resulteret i nævneværdige arkæologiske fund inden for de seneste år (se dog fig. 1). Alligevel ansås det for sandsynligt, at det afvekslende landskab – med gunstige forhold for bosættelse i forhistorisk tid – ville rumme arkæologiske levn. Det var derfor det overordnede mål med undersøgelserne at uddybe kendskabet til den generelle forhistoriske bebyggelse i en stærkt underbelyst del af Moesgaard Museums undersøgelsesområde.

Resultaterne af forundersøgelsen viste at der var betydelige arkæologiske levn i dele af de berørte områder, hvilket ledte til at otte felter på tilsammen 5,5 ha blev udpeget til egentlig udgravning.

Denne beretning er en samlet rapport over forundersøgelser og efterfølgende arkæologiske undersøgelser.

Figur 1. Udtræk fra Fund og Fortidsminder med særlig omtale af områdets fund fra jernalderen (blå signatur). Koncentriske cirkler angiver gravfund, cirkler med firkant angiver bopladsfund. Rød farve dateres til stenalder, grøn til bronzealder. Sort er udaterede. Det sorte A i midten er det administrative punkt for undersøgelsesområdet.

Administrativt

Kulturstyren godkendte d. 19. august 2015 et budget på 1.656.736,97 kr. inkl. moms, som maksimumsbudget for forundersøgelsen. Budgettet blev efterfølgende godkendt af bygherre d. 21. august 2015, og museet udførte forundersøgelsen for den ansvarlige for jordarbejdets regning, jf. museumslovens § 26, stk. 2, 1. pkt.

Kulturstyrelsen godkendte d. 4. februar 2016 et budget for udgravningerne på 8.790.137,82 kr. inkl. moms. Budgettet blev godkendt af bygherre kort efter. Undersøgelsen blev foretaget af museet for den ansvarlige for jordarbejdets regning, jf. museumslovens § 27, stk. 4.

Den endelige regning på forundersøgelsen blev 1.122.362 kr. inkl. moms, mens det endelige regnskab på undersøgelsen vil lande på under 40 % af det budgetterede beløb.

Korrespondance i sagen er primært ført mellem museumsinspektør Stine Vestergaard Laursen, Moesgaard Museum og Helge Haubo og Henrik Andersen, Center for Byens Anvendelse, Teknik & Miljø, Aarhus kommune.

Fund og original dokumentation i form af lister, ud printede planer med snitretninger, angivelser af tolkninger, K-numre mv. samt hånd tegnede snittegninger opbevares under sagen på Moesgaard Museum.

Plantegningsmateriale foreligger som MapInfo-filer i sagsmappen på museets server:

Q:\Afsluttede Beretninger_FHM\FHM5636_Malling

Syd\FHM5636_Udgravning_20160201\FHM5636_GIS_20160201

De fysiske tegninger er indscannet og uploadet til MUD.

Alle X-, T-, F- og K-numre er indtastet i MUD, mens det kun er de A-numre, som er tolkede og/eller indgår i tolkbare strukturer, som er indtastet i MUD. Øvrige A-numre eksisterer kun i MapInfotabeller i sagsmappen på museets server.

Lokaliteten er endvidere registreret i Kulturstyrelsens database Fund & Fortidsminder. Originalt materiale, herunder hjembragte oldsager opbevares på Moesgård Museum, Moesgaard allé 1, 8270 Højbjerg.

O1-kort over området har nummer 1030651.

Geofysisk forundersøgelse

Forud for de arkæologiske forundersøgelser gennemførtes som forsøg en række geofysiske undersøgelser. Dette valg af hjælpemetode begrundedes i museets hidtidige vanskeligheder med at lokalisere fortidsbebyggelse i området trods "den ene forundersøgelse efter den anden uden mindste resultat" (iflg. mail fra afdelingsleder, Moesgaard Museum, Lars Krants til Claus Feveile, Kulturstyrelsen 19-08-2015). Af samme fremgår det, at metodens afprøvelse i det jyske morænelandskab var aftalt med Aarhus kommune. Undersøgelsen gennemførtes af David Stott og Mikkel Fuglsang, Arkæologisk IT, Aarhus Universitet og findes som selvstændig rapport: *Geomagnetic surveys at FHM5636 (Malling Syd)*. Der foreligger desuden en evalueringsrapport af resultaterne fra felterne 5, 7 og 8 udfærdiget af David Stott: *FHM 5636 Malling Syd: Interim geophysical results evaluation for areas 5, 7 & 8*.

Den arkæologiske Forundersøgelse

Forundersøgelsen fandt sted fra d. 26. august til d. 3. november 2015, samt fra 16.-18. november 2015.

Ansvarlig udgravningsleder: Rasmus Brethvad, Cand. Mag.

Akademiske medarbejdere: Merethe Dyrmosé, Anne Brill, Janne Bøje Andersen

Indmåling GPS: Rasmus Brethvad, Merete Dyrmosé

Maskinhjælp: Terp Maskinudlejning, Elstedvej 136, 8520 Lystrup.

Maskinfører: Boje, Jonas, Niels, Tommy, Lars.

Metode

Prøvegravningen foregik ved at det øverste muldlag blev gravet af med en gravemaskine påmonteret en rabatskovl i ca. 1,8 m brede grøfter mens en arkæolog fulgte efter og markerede fyldskifter og fund. Søgegrøfterne blev anlagt med en indbyrdes afstand på ca. 15 m. Bortset fra en enkelt grøft der er orienteret øst-vest, er grøfterne nord/vest-syd/øst orienteret. Grøfternes længde varierede mellem 20 og

300 m. Udvalgte steder blev der foretaget udvidelser for at afklare anlægssporenes karakter og udstrækning. Der blev anlagt i alt 89 søgegrøfter af vekslende længde under forundersøgelsen. Alle fyldskifter fik tildelt et A-nr. ved indmålingen. Der er ikke lavet udførlige beskrivelser af de enkelte huse ved forundersøgelsen, det er blot registreret, at de er erkendt. Enkelte steder blev nogle af fyldskifterne undersøgt med håndskovl og graveske, dels for at afklare, om der var tale om kulturhistoriske fortidslevn, og dels for at afklare disses karakter og bevaringstilstand. Inspireret af Museum Silkeborgs forundersøgelsesmetode blev det besluttet at "tilte" grøfterne mere mod nord/vest- syd/øst, end det er normen på Moesgaard Museum. Dette øger sandsynligheden for at påtræffe de øst-vest orienterede huse, ulempen er dog, at man ikke altid får et sammenhørende sæt tagbærende stolpehuller i søgegrøften, hvilket vanskeliggør den efterfølgende tolkning (se fig. 2). Ved sagen lå ved gennemgang, marts 2018, 93 udprintede tegninger af de indmålte søgegrøfter med blyantspåførte påtegninger, primært x-numre til indmålte fund. Disse oplysninger er indførte i MUD og i Mapinfo, og udprintene er derefter kasseret.

Resultater

Under beretningen for forundersøgelsen i MUD oplystes følgende resultater, der kom til at danne baggrund for udpegningen af de arkæologiske undersøgelsesområder og det tilknyttede budget. Som det vil fremgå under udgravningens resultater, var en del af disse forventninger for optimistiske og førte til væsentligt ændrede prioriteringer under de senere udgravninger. Der er tilføjet i parentes, i hvilke af undersøgelsens otte udpegede udgravningsarealer, at det omtalte objekt befinder sig:

- 4 urnegrave. 2 af disse (X99 og X102) fuldstændigt bevaret, 1 (X158) blot bevaret som bundskår med brændt knogle, 1 (X185) er ikke udgravet. (Grøft: 64, 61 og 70). (Undersøgelsens Felt 1 og 3).
- 7 brandpletter. A717, A720 og A722 som kan opsplittes i 4 - 5 mindre cirkulære anlæg, (Grøft: 66).
- 14 jordfæstegrave fordelt på 3 klynger: Vestlige klynge: befinder sig på højderyggen med bebyggelse fra Romersk Jernalder. Gravene A621, A636, A639 ligger mellem 5 og 15 meter fra urnen X185. Ca. 35 meter nordøst fra førnævnte grave er en koncentration af 5 grave: A494, A449, A452, A453 og A454, disse befinder sig mellem 17 og 30 meter fra urnen X158. (Grøft: 64, 62 og 61). (Undersøgelsens felt 1). Sydøstlige klynge: Befinder sig på en bakketop 46 meter Sydøst for de to velbevarede urner. De 3 grave, A1730, A1731 og A1732, ligger på en øst vest orienteret række. (Grøft: 71). (Undersøgelsens felt 2). Nordøstlige klynge: Tre grave, befinder sig på bakketoppen med bebyggelse fra førromersk jernalder. Gravene A1169 og A1168 er begge blot 135 cm lange, men fyld og form antyder, at der er tale om grave. A1167 er 100 x 200 cm, ganske vidst orienteret Nord - Syd, men fyld og form antyder, at det er en grav. (Grøft: 77). (Undersøgelsens Felt 3).
- Et isoleret hus fra bronzealder, samt diverse stolpehuller og gruber i tilknytning til dette (Grøft: 80). I samme område erkendtes en stenlægning 22x5,5 meter, som ligeledes ud fra flint og keramik må dateres til bronzealderen (Grøft: 81 og 82). (Undersøgelsens Felt 5).
- 3 keramikovne (A1739, A347, A424), en fra romersk Jernalder, to fra førromersk Jernalder. (Grøft: 75, 59 og 60). (Undersøgelsens Felt 1, 2, 3).
- Et sammenhængende område med intensiv bebyggelse fra romersk Jernalder med langhuse og gruber på 140x90 meter (Grøft: 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67). Den nordlige del af bebyggelsen, et område på ca. 50x50 meter forekommer at være indlejret i kulturlag (Grøft: 60, 61, 62, 63, 64), her konstateredes to stenlægninger, af henholdsvis 5,5 m. og 6,5 meters bredde (Grøft: 62 og 63). Bebyggelsen ligger umiddelbart nordvest for et vådbundsområde, som rummer større keramikkoncentrationer aflejret i ca. en meters dybde, disse tolkes som udsidslag (Grøft: 62). (Undersøgelsens Felt 1).
- Et sammenhængende område med gruber stenlægning og tyndere bebyggelse fra førromersk jernalder, dette område er på ca. 100x70 meter (Grøft: 73, 74, 75, 76, 77, 78 og 79). (Undersøgelsens Felt 3).

Figur 2. Forundersøgelsen med søgegrøfter. Stjerner angiver gps-indmålte fund, der ses spredt ud over det forundersøgte areal, dog med et tydeligt tyngdepunkt i arealets sydvestlige hjørne.

-Et sammenhængende område med ovne, gruber og bebyggelsesspor fra førromersk jernalder. Dette område er ca. 100 x 100 meter (Grøft: 63, 62, 61, 60, 59, 68). (Undersøgelsens Felt 2).

-En 4-5 meter bred grøft på minimum 44 meter i længden (strækker sig fra Grøft 71 i vest, over grøft 98 og 72, til grøft 73 i øst.). Ved et Nord-Syd orienteret tværsnit i grøft 98, kunne det konstateres, at grøftens nordligste 3 meter blot var ca. 10 cm. tykt, på de sydlige 2 meter dykker grøften til en dybde på mindst 70 cm. (målt fra bund af pløjelag) Det grålige lag med ildskørnede sten fra den nordlige del dykker, og fortsætter ca 40 til 60 cm ind under den sydlige dybere del. Det forekommer, at det grålige lag med de ildskørnede sten går direkte over i et trækulsholdigt bundlag i den sydlige del. En tolkning kan være, at den nordlige del afspejler en aktivitetsflade, som er skabt samtidig med, at grøften har stået åben.

Anlægget indeholder mange ildskørnede sten men kun ganske få oldsager. Oldsagerne daterer sig til bronzealder/ældre jernalder (x182), men de daterer ikke nødvendigvis anlægget. (Undersøgelsens Felt 4).

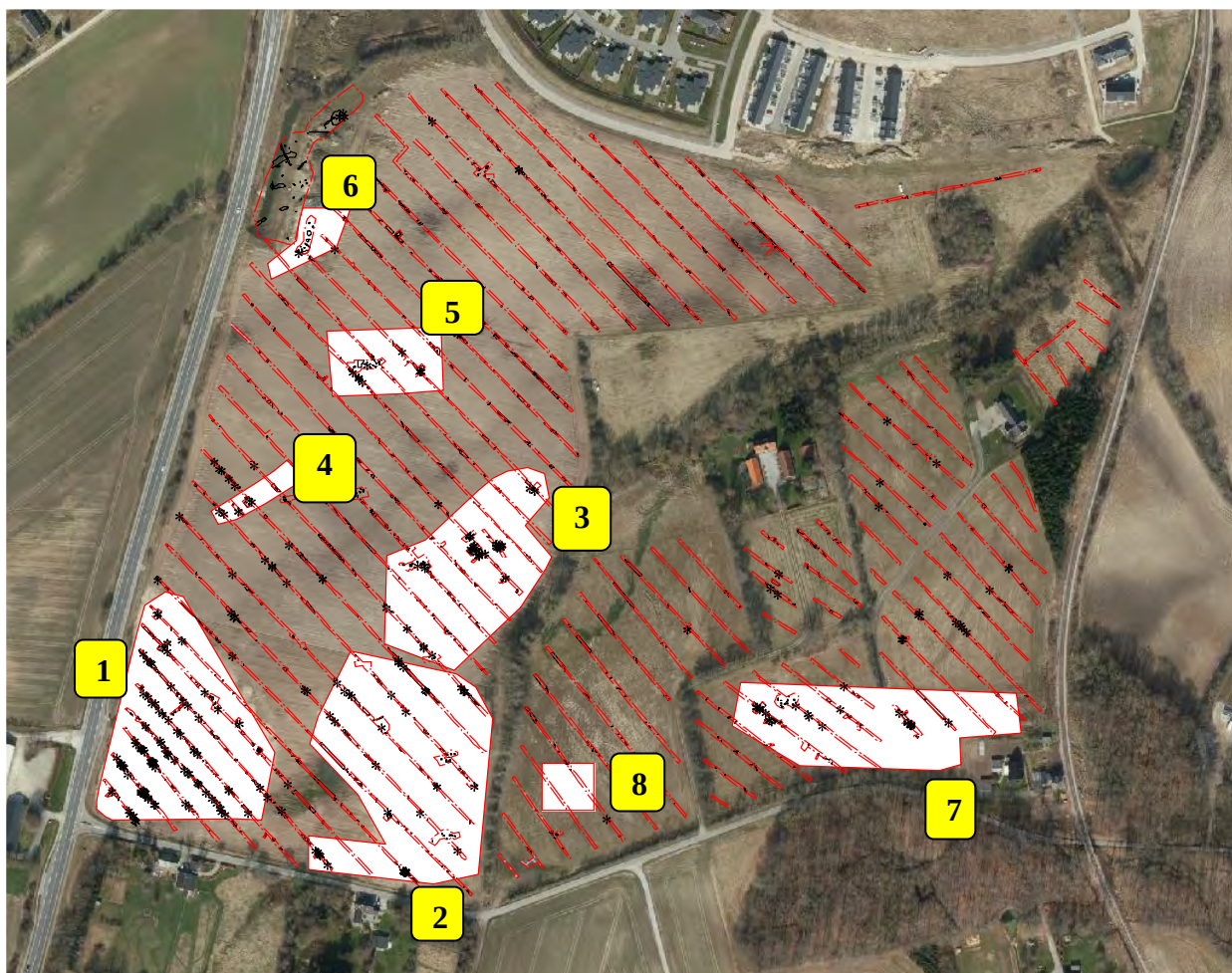
-Et område med gruber og stolpehuller i udkanten af området med romersk jernalder kan ud fra en tyknakket økse fundet i grube A732 samt den generelt mere udvaskede fyld dateres til Senneolitikum. (Grøft 67). (Undersøgelsens Felt 1).

-Et område med stolpehuller, tyndt kulturlag, gruber og stenlægning, må ud fra flint og keramik dateres til Bronzealder. (Grøft 41, 42). (Undersøgelsens Felt 7).

-Et område med stolpehuller, tyndt kulturlag, gruber og ildsted, må ud fra keramikken dateres til Tragtbægerkulturens Fuchsbergfase. Topografien, et plateau på en sydvendt skråning, sammenholdt med anlæg i grøfterne taler for at der er tale om en regulær bosættelse. (Grøft 1 og 2). Der er i de tilstødende grøfter registreret en del gruber med Bronzealderkeramik, det kan derfor ikke udelukkes, at der på førromtalte plateau også vil være spor efter aktivitet i Bronzealder. De Geofysiske undersøgelser peger på stor aktivitet i området omkring grøft 1 og 2. Disse undersøgelser antyder ligeledes at gruben A1713 i virkeligheden er en del af et større anlæg, muligvis en grøft. (Undersøgelsens Felt 7).

-Et område (grøft 1001), hvor der på grund af anlægsarbejde ikke kunne foretages udvidelser, indeholdt en grøft med brændt materiale, 4 stk. ca. 30x50 cm store sten, samt en varmepåvirket tyndnakket økse. Der blev i samme område registreret flere lyst grålige anlæg. Muligheden for at der er tale om en palisade i forbindelse med en langhøj foreligger. (Undersøgelsens Felt 6).

På baggrund af oplysningerne fra den arkæologiske forundersøgelse blev der udpeget i alt syv felter (1-7) af vekslende størrelse, som i henhold til museumsloven krævede en mere udførlig arkæologisk undersøgelse, inden arealerne kunne frigives. Hertil kommer det mindre felt 8, hvor den geomagnetiske prospektion havde antydnet resterne af en gravhøj (fig. 3).

Figur 3. Udpegede udgravningsarealer på baggrund af forundersøgelsens resultater med angivelse af undersøgelsens feltnumre.

Topografi, terræn og undergrund

Undersøgelsesområdet ligger syd for Malling By i et typisk østjysk morænelandskab præget af bløde bakker med markante kløfter og dale og med flere fladere plateauer. Det afvekslende terræn har budt på gunstige forhold for bosættelser i forhistorisk tid.

Overordnet set er der tale om et klassisk randmorænelandskab, der består af aflange højderygge adskilt af slugter og drænedengarealer. Disse slugter er stadig særdeles vandførende, og de fører alle, mere eller mindre direkte, ned mod Fiskebækken, der løber få hundrede meter øst udgravningsfelterne. Ca. 1 km vest

for udgravningen (i fugleflugtslinje) løber Assendrup Bæk der i lighed med Fiskebækken munder ud i Norsminde Fjord ca. 2 km mod syd.

Terrænet falder generelt fra vest mod øst, og de fire højderygge inden for undersøgelsesområdet falder således fra 53-42 m.o.h. for højderyggen, der starter i udgravningens sydvestlige hjørne, til 50-38m.o.h. for den sydøstlige højderyg. Terrænkoten ved Fiskebækken er ca. 31 m.o.h. (DNN). Der blev i området umiddelbart nord for felt 4 konstateret flere kildevæld.

Undergrunden var generelt karakteriseret ved sandet moræneler. De lavereliggende områder ned mod de vandførende slugter var karakteriseret af mange manganudfældninger samt større og mindre plamager af sortfarvet jord, der opfattes som sammenbrændt organisk vådbundsmateriale. Der var kraftigt drænet i disse områder i nyere tid, men i forhistorisk tid, har de formentlig ligget hen som engområder mellem højdedragene.

I felt 5 og felt 7 forekom der en mængde undergrundssten, der nogle steder optrådte i mere eller mindre koncentrerede "lommer". I samme felter optrådte enkelte områder med decideret plastisk ler. På de sydvendte skråninger sås endvidere op til 1 meter tykke flydejordslag.

Muldlaget var relativt leret og havde svingende tykkelse. I slugter og lavninger var det over 50 cm, mens der andre steder var under 30 cm muld med nedslidning af undergrunden og anlæg deri til følge.

Målesystem

Anlæg og fund er målt ind med totalstation i UTM system 32 (Euref 89). Måledata er bearbejdet med ArkDigi og omdannet til MapInfo-filer således at plantegningsmaterialet er dokumenteret som vektoriserede digitale data. Opmålingerne blev foretaget af Johan Laurits Borgbjerg, der også stod for den overordnede håndtering af opmålingsdata. Enkelte opmålinger blev også foretaget af Michael Vinter Jensen med GPS.

Snittegninger af gruber og stolpehuller er tegnet manuelt i 1:20 med brug af tommelstok og målebånd.

Hovedparten af de mere komplicerede anlæg som gruber, stenlægninger, ovne, grave? mv. blev desuden registreret med terrestrisk fotogrammetri, hvorefter det oprettede foto, blev lamineret og påført tolkninger med tusch i felten. Disse håndtegninger blev efterfølgende digitaliseret i Mapinfo (?). Hvor det var relevant blev de fotogrammetriske optagelser transformeret til en 3D-model i programmet (?). Den sidstnævnte del af databehandlingen blev forestået af Moesgård Museums Afdeling for Arkæologisk It.

Øvrige data

Undersøgelsen forløb i to etaper. Fra 24. februar 2016 – 19. (21. inkl. felttimer til MUD inden døre) april udgravedes felt 5, 7 og felt 8, hvorefter feltarbejdet efter bygherres ønske blev sat i bero frem til efter høst. I sommerperioden blev første del af den arkæologiske beretning udarbejdet hvorefter feltarbejdet blev genoptaget d. 2. september 2016 og frem til 25/1-2017, hvor udgravningen blev endelig afsluttet. I perioden 14. november- 15. december 2016 var udgravningen stillet i bero på grund af travlhed med udgravninger andetsteds.

Udgravningsdeltagere var:

Cand. Mag. Johan Laurits Borberg, hele perioden (opmålingsansvarlig)

Cand. Mag. Rasmus Brethvad fra start indtil 7/10.

Cand. Mag. Kent Laursen fra start indtil 21/9.

Cand. Mag. Julie Lolk (daglig udgravningsleder) fra start indtil 14/11.
Mag. Art. Michael Vinter Jensen fra start indtil november 2016.

I efteråret 2016 deltog desuden:

Cand. Phil. Susanne Nissen Gram
Cand. Mag. Marlene Sørensen (enkelte dage i oktober).
Cand. Phil. Karin Poulsen (fra 25/10).
Ph.d. Mogens Skaaning Høegsberg (fra 25/10).
Ph.d. Rasmus Birch Iversen (fra 22/9). Daglig udgravningsleder fra november 2016.

Som følge arbejdet med et større formidlingsprojekt afgik Julie Lolk som daglig leder af udgravningen i løbet af november 2016, hvorefter ledelsen af udgravningen blev overtaget af Rasmus Birch Iversen (Afslutning af felt 1-4 og 6). Beretningens indledende tekst samt resultaterne for felt 5 og 7 er således påbegyndt af Julie Lolk, mens beretningen for felt 1-4 og 6 samt beretningens afslutning er skrevet af Rasmus Birch Iversen.

Gravemaskinen blev ført af Michael Morre Nørgaard fra Terp Maskinudlejning Aps. Der blev kun holdt ganske få pauser i gravemaskinearbejdet i løbet af forårsetapen, hvor maskinføreren udførte arbejde andetsteds. I efteråret kørte maskinen kun i få timer i oktober til december, hvor undersøgelsen af det omfattende felt 1 foregik. Tildækningen foregik løbende efterhånden som felterne var færdigundersøgt.

Endvidere deltog en række amatørarkæologerne fra Østjyske Amatørarkæologer og erhvervspraktikanter fra Århus Friskole og Gylling Efterskole.

Under det meste af forårsetapen af udgravningskampagnen var vejret ustadigt med en blanding af lav sol og byger, hvilket påvirkede iagttagelsesforholdene og til tider gjorde den lerede undergrund temmelig ufremkommelig. Til gengæld var der kun ganske få gener af sne, og frosten begrænsede sig til nattefrost. (Et par dage, hvor vi suspenderede feltarbejdet pga. varsling om snestorm). Efteråret og særligt begyndelsen herpå var tør og solrig. I løbet af oktober og november faldt dog en del regn, og i begyndelsen af november var frost og lidt sne periodisk forstyrrende for en forsvarlig gennemførelse af udgravningen. De sidste dage af udgravningen i 2017 var præget af meget hård frost, og det var nødvendigt at udlægge vintermåtter.

Vi havde enkelte interesserede besøgende på udgravningen, hvoraf de fleste var lokale forbipasserende. 62 arkæologistuderende fra Aarhus Universitet besøgte udgravningen 3/10-2016.

Udgravningsmetode for den arkæologiske undersøgelse

Muldafrømningen blev foretaget med en gravemaskine på larvefodder. Strategien for muldafrømningen under selve udgravningen var at hurtigst muligt få overblik over de mest interessante områder på baggrund af forundersøgelse og geofysik under hensyntagen til praktik i forhold til gravemaskinen. Det blev så vidt muligt undgået at lempe jorden, og det blev kun i nøje udvalgte tilfælde prioriteret at åbne større, sammenhængende felter med lempning til følge.

Muldafrømningen blev fulgt af to arkæologer, der så vidt muligt afrensede anlæggene og ridsede dem op med kanten af en skovl, hvorefter de blev afmærket med en blomsterpind. Herefter blev fyldskifterne indmålt med GPS så hurtigt som muligt. I forbindelse med tolkningen af huse blev det i mange tilfældigt nødvendigt med en finere afrensning, typisk med graveske, og en genindmåling af nye observationer. Gældende målinger kan ses ved indlæsning af tabellen Aktiv i MapInfo.

Nummerering af anlæg, fund, fotos, tegninger etc. følger felternes numre og undgår dobbeltnummerering i forhold til forundersøgelsen ved at starte med 1001 (for felt 1), 2001 (felt 2) etc. Anlægsnumre i felt 1 starter dog af samme årsag ved A10101. Fund fra Felt 1 omfatter x1001-x1044, fra 2 x2001-x2014, Felt 3 x3000-x3001, Felt 5 x5001-x5011, Felt 7 x7001-x7074.

Alle snittede anlæg blev registreret med håndtegning og foto i profil. Tegning af profiler foregik på mm-papir i størrelsesforhold 1:20 med brug af tommestok. Der blev ikke anvendt snorelibelle. Stolperne i konstruktioner blev alle snittet, og så vidt det var formålstjenstligt, snittet på tværs af husets længderetning, dvs. hyppigst i nord-sydlig retning. Undtagelser herfra er begrundet med stratigrafiske forhold.

Der blev udtaget jordprøver til flotering fra de tagbærende stolper i stort set alle husene, så vidt muligt fra stolpespor, hvilket i så fald blev noteret i X-listen. Der blev endvidere taget en del floteringsprøver fra nogle af gruberne i håb om at makrofossilanalyser vil kunne kaste nyt lys over funktionerne af disse.

Alle konstruktioner i felt 1 (K1001-K1026) er registreret i MapInfo og kan ses ved SQL-søgning gennem kommandorækkefølgen: 1) Forespørgsel, 2) SQL-valg..., 3) fra tabeller: Aktiv, hvor: Indgår I = ("K...").

Udgravningens resultater

Det forundersøgte areal under lokalplan 1020 omfattede 32 ha, og forundersøgelsen førte til udpegning af samlet 5,5 ha fordelt på otte adskilte felter, der krævede nærmere arkæologiske undersøgelser inden, de kunne frigives. Udpegningen af undersøgelsesområder foregik dels efter traditionel arkæologisk metode med parallelle baner af søgegrøfter anlagt med ca. 15 meters mellemrum, dels ved hjælp af geofysiske analyser af arealerne.

Ifølge en kombination af disse undersøgelser udpegedes altså otte udgravningsfelter af varierende størrelse, repræsenterende et bredt spektrum af kulturhistoriske fænomener:

Felt 1: 1,3 ha med omfattende stolpehulsbebyggelse, stenlægninger, kulturlag samt 17 grave (jordfæstegrave, urnebrandgrave og brandpletgrave) alt primært fra romersk jernalder, 1-400 e.v.t.

Felt 2: 1,5 ha med bebyggelse, ovne og gruber fra førromersk jernalder (500 f.v.t.- 1 e.v.t.), samt tre jordfæstegrave og to urnegravfund.

Felt 3: Knap 1 ha med bebyggelse, ovne og gruber fra førromersk jernalder (500 f.v.t.- 1 e.v.t.), samt tre jordfæstegrave.

Felt 4: En uregelmæssig grøft med sparsomme fund dateret til bronzealderen (1800-500 f.v.t.).

Felt 5: 3500 m² omfattende bebyggelse med huse fra bronzealderen samt et 22 meter langt stentæppe.

Felt 6: 1300 m² med mulige rester af en neolitisk langhøj.

Felt 7: Knap en ha. Med rester af mindst to huse fra ældre bronzealder (1800-1100 f.v.t.) samt aktiviteter fra tragt bægerkulturens Fuchsbergfase (3500-3350 f.v.t.).

Felt 8: Lidt mere end 1000 m² med en mulig gravhøj fra Enkeltgravskultur (2400-1800 f.v.t.) eller ældre bronzealder (1800-1100 f.v.t.).

Der blev registreret 1954 anlæg under forundersøgelsen.

Af de udpegede knap 5,4 ha blev kun 2,65 ha udgravet, hvilket svarer til 49 % af det udpegede areal. Den væsentlige reduktion af udgravningsområderne skyldtes først og fremmest en tiltagende erkendelse af den geofysiske metodes mangelfuldhed i en østjysk landskabstype, og det er særligt områder, der hovedsageligt hvilede på fortolkninger af geofysiske målinger, der blev nedprioriteret under udgravning. Det må dog erkendes, at også de arkæologiske tolkninger fra forundersøgelsen i mange tilfælde viste sig at være for optimistiske.

Der blev under udgravningen registreret 2463 anlæg, heraf er 592 indskrevet i MUD, fordi de blev undersøgt, de indgår i konstruktioner, eller der er indsamlet fund fra dem. To anlægsgrupper skiller sig ud blandt de indtastede anlæg: 374 stolpehuller og 138 gruber, hhv. 63 og 23 % af de undersøgte anlæg.

Rækkefølgen i hvilken felterne blev udgravet dikteredes overordnet set af byherres planlægning og logistik. Felterne 5, 7 og 8 blev udgravet i forårskampagnen 2016, mens de øvrige felter blev udgravet under kampagnen i efteråret samme år. I praksis viste rækkefølgen sig dog underordnet, idet anlægsarbejdet i skrivende stund (april 2018) endnu ikke er påbegyndt.

Felt 1:

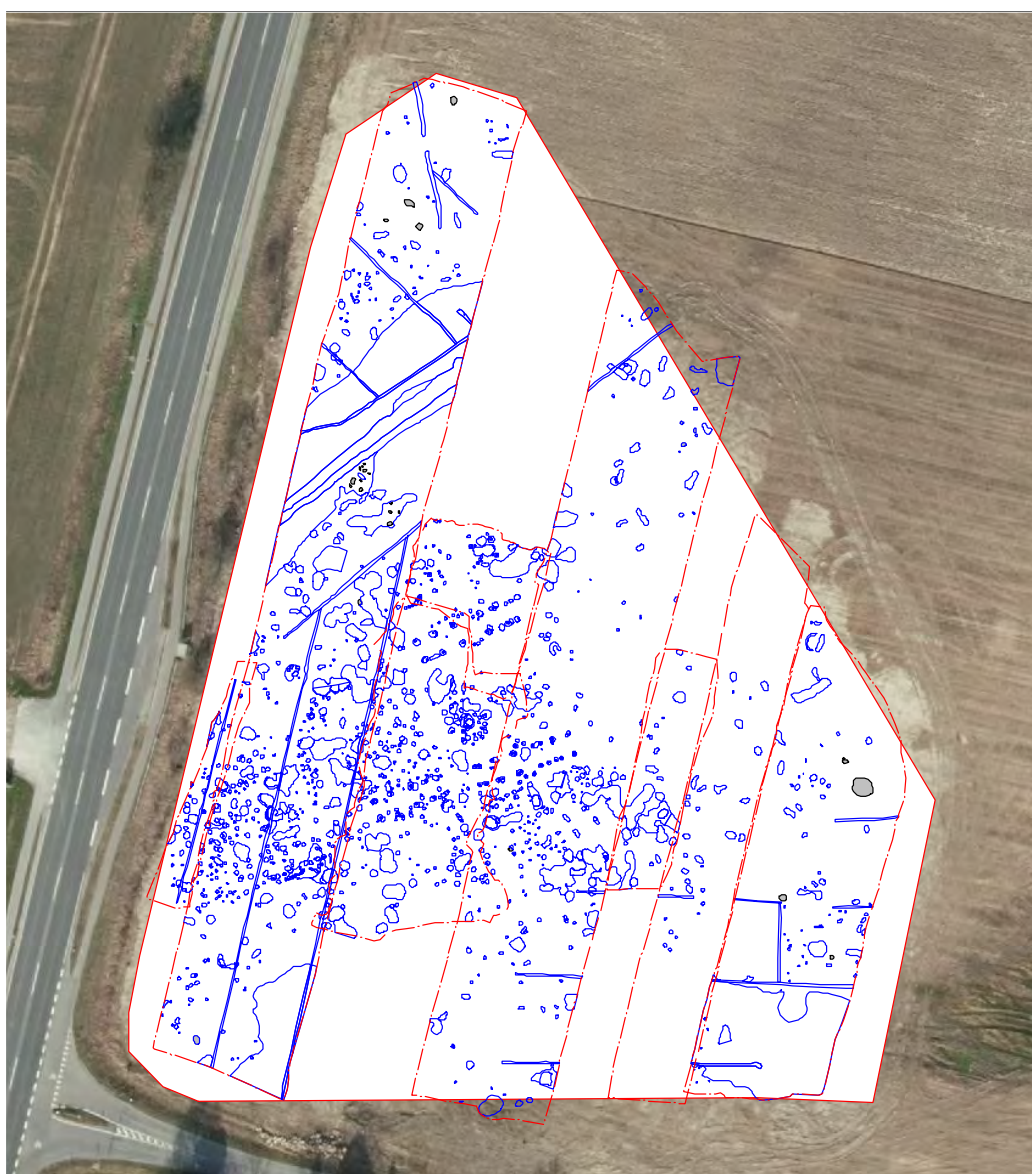
Forundersøgelsen havde her påvist intensiv bebyggelse samt grave fra romersk jernalder, og der var udpeget et udgravningsareal på knap 1,3 ha. Af dette blev lidt mere end 1 ha udgravet. Forundersøgelsens resultater kunne stort set bekræftes, dog blev der fundet 26 huskonstruktioner, mens der ikke blev fundet sikre grave, enkelte anlæg kunne dog muligvis tolkes som brandpletgrave og ødelagte urnebegravelser. Bebyggelsen var særligt intens i den midterste del af feltet og aftog både mod nord, syd og øst, mens Oddervej og moderne anlægsspor langs denne formentlig overlejrer bebyggelsens vestlige afgrænsning. Umiddelbart vest for Oddervej tårner et markant bakkedrag sig op og udelukker en fortsat bebyggelse. Den markante koncentration af bebyggelsen på en svag øst-vestgående bakkeryg havde en udstrækning på ca. 60x70 meter. Mod syd, øst og nord tyndede bebyggelsessporene ud, hvilket var årsagen til, at lidt mere end 2500 m² af det udpegede areal ikke blev udgravet.

Figur 4. Forundersøgelsens søgegrøfter og anlæg i Felt 1.

I forhold til en evaluering af undersøgelsens resultater sammenlignet med den arkæologiske forundersøgelse og den geofysiske prospektion, falder den uheldigt ud, særligt i forhold til geofysikken. I felt 1 var der foreslået tilstedevær af syv forhistoriske huse ved hjælp af de non-destruktive geofysiske målinger. To af disse kunne ikke påvises arkæologisk, mens man med god vilje kan tale om berøring eller overlap mellem de geofysiske fortolkede husgrundrids og de fundne huse fra den arkæologiske undersøgelse.

På baggrund af den arkæologiske forundersøgelse var der tolket 14 hustomter i felt 1, to af dem identiske med huse fra den geofysiske prospektion. I de fleste tilfælde var der overlap med de huse, der blev påvist under den arkæologiske undersøgelse, om end den tolkede orientering, stik øst-vest, viste sig at være forkert og give en vis forskydning. Mindst tre af forundersøgelsens huse kunne ikke påvises ved den egentlige undersøgelse af felt 1, og i to tilfælde var huse overset, selv om de var delvist blotlagt i forundersøgelsens søgegrøfter (K1014 og K1015).

Figur 5. Undersøgelsen i Felt 1 viste en betydelig bebyggelseskonsentration med aftagende aktivitet mod syd, øst og nord.

Huse

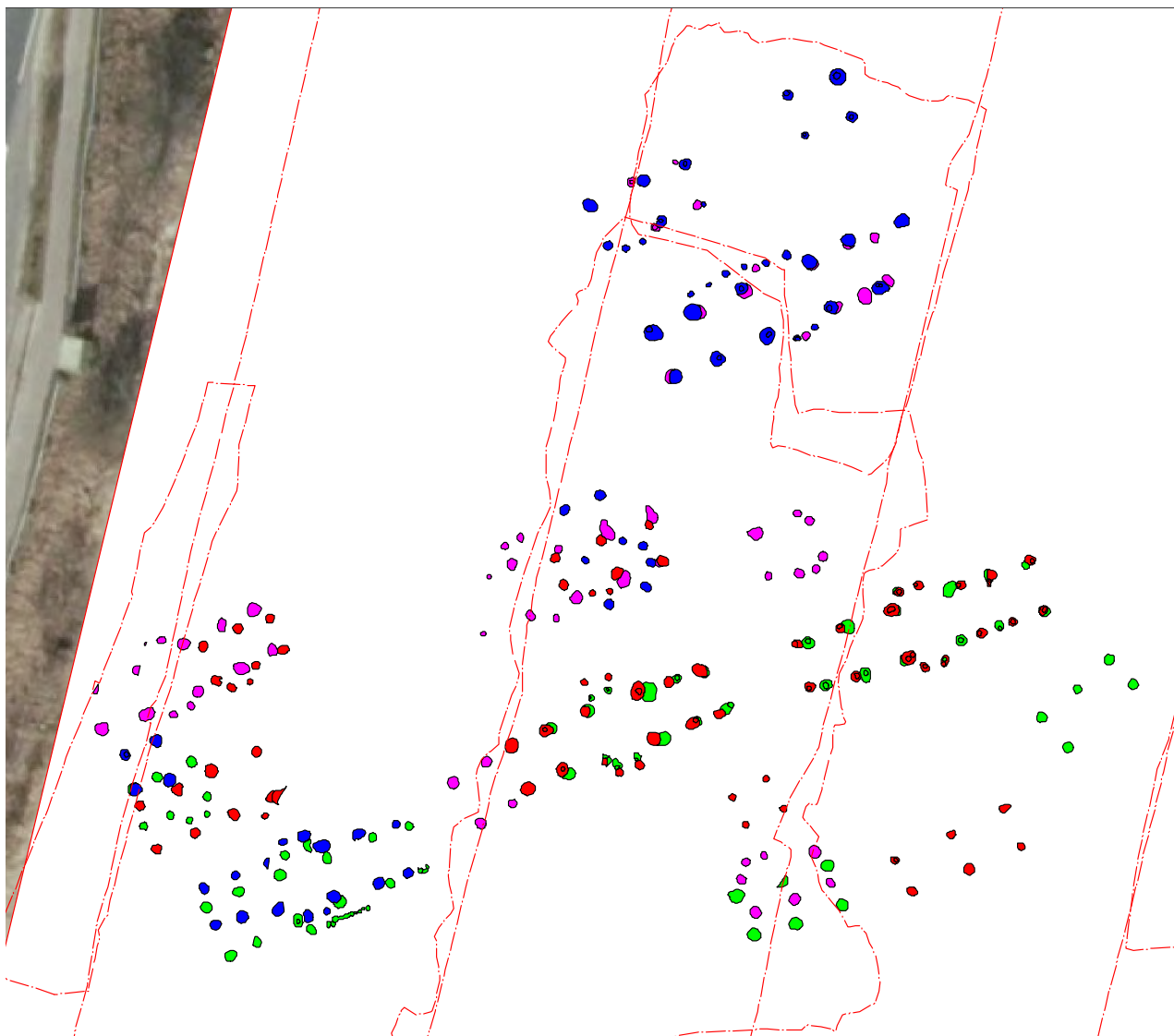
Den arkæologiske hovedkomponent i felt 1 var rester efter mindst 26 stolpebyggede huse, K1001-1026, der alle må dateres til den seneste del af yngre førromersk jernalder og ældre romersk jernalders første århundrede, dvs. tidsrummet fra få årtier f.v.t senest til slutningen af første århundrede (fig. 6).

Bebyggelsen domineres af langhuse med seks sæt tagbærende stolper og to modstillede indgange midt for husets længdeakse. Af disse er der påvist otte eller ni huse, mens ét hus muligvis kun har haft fem sæt tagbærende stolper. Disse langhuse opfattes hver især som langhuse i selvstændige gårdsenheder. I et par tilfælde kan det ikke afgøres, om langhusene har fem eller seks sæt tagbærende stolper. K1009 skæres af udgravningsgrænsen mod vest. En vejgrøft og et telefonkabel gjorde det umuligt at forfølge huset til dets vestlige gavlande. Det regnes for sandsynligt, at huset har haft seks sæt stolper. Det ellers velbevarede K1015, der endda som en sjældenhed havde et kort forløb af bevarede vægstolper, mangler den ene stolpe i sit østlige sæt tagbærende stolper. Det var muligvis en lokal forekomst af groft gruset undergrund, der var årsag til den manglende stolpe. Disse to regnes som huse med seks sæt stolper, mens der ikke er stratigrafisk belæg for at tale om mere end fem sæt tagbærende stolper i den ældste husfase K1023, der erstattes af K1016. Ved hus K1003 er der kun påvist fire sæt tagbærende stolper, og det er derfor uklart, om der er tale om en økonomibygning eller et langhus. Ved afrømning vest for de fire sæt stolper var der opmærksomhed på en eventuel fortsættelse af huset, men dette kunne ikke påvises. Opfatter man imidlertid A10480 som en indgangsstolpe i huset, er det mere sandsynligt at en fortsættelse af huset skal søges som en østlig forlængelse af de fire stolper. I dette område fandtes imidlertid en række gruber, der også delvist overlejrede ét af de tagbærende stolper i K1003 (A10498/grube A10497). Grubernes placering og udposninger på dem udelukker ikke, at stolperne i husets østende kan være helt eller delvist overlejrede af grubeaktivitet. Der var ikke opmærksomhed på denne mulighed, mens feltarbejdet stod på, hvorfor det må opfattes som en hypotese. Et lignende forhold gør sig gældende for K1020.

Til hver gård indgik desuden et mindre antal økonomibygninger i form af huse med to, tre eller måske i ét-to tilfælde fire sæt tagbærende stolper. Der er ved udgravningen påvist ni huse med tre sæt tagbærende stolper, hvoraf seks har ensidig indgang, mens tre ikke havde spor af indgangsstolper. seks huse havde to sæt tagbærende stolper, heraf havde et enkelt én eller to indgange.

Hertil kommer to huse med fire sæt tagbærende stolper, der i denne kontekst regnes som mangelfuldt bevarede langhuse med op til seks sæt tagbærende stolper. Stort set alle huse er ens orienterede i en vest-sydvestlig-øst-nordøstlig retning. I forhold til en vandret akse er langhuse og økonomibygninger orienteret ca. 18-26° mod syd. En enkelt undtagelse er K1019, med tre sæt stolper, der er vinkelret orienteret herpå (115°). Endvidere afviger K1012 en anelse fra de øvrige huses orientering ved at være tippet yderligere i nord-sydlig retning (45°).

Et stort indhold af brændt materiale i form af trækul og rødbrændt ler samt sandslagge antyder, at K1007, måske K1015 og K1023 skal tolkes som brandtomter. I K1015 var brandsporene tydeligst i vestenden, hvorfor der kan være tale om en delvis nedbrænding.

Figur 6. De 26 stolpebyggede hus i Felt 1 var delvist indbyrdes overlappende og organiseret i fire klynger. Dette giver mulighed for en delvis udredning af bebyggelsens historik.

Faseudredning

Bebyggelsen synes at være organiseret i fire klynger med smalle 4-6 meter brede bånd mellem sig, hvor anlægsaktiviteten er beskeden. De fire klynger opfattes derfor som organisatoriske inddelinger repræsenterende op til fire genopførelser af den samme gård. I otte af 11 tilfælde findes langhusene parvist så tæt sammen, at der må være tale genopførelser af samme gård med kun en ganske svag eller let forskydning af de tagbærende stolper. I flere tilfælde er disse faser kun fuldstændig erkendt og udskilt ved studier af fotos og profiltegninger af stolpesnit i beretningsfasen. Kun K1003, K1009 og K1020 har ikke en forgænger eller efterfølger. I disse tilfælde er der tale om forskydninger mod nord, i den vestlige Klynge 1 i form af to langhuse og dermed i alt fire faser af langhuse, i den midterste Klynge 2 er der kun tale om en enkelt forskudt fase og altså formentlig tre faser. I den østlige del af pladsen er forskydningen mod nord så stor, at der kan være tale om to muligvis samtidige bebyggelser i hver to faser (Klynge 3-4), mens dette næppe kan være en mulighed i Klynge 1 og 2.

Umiddelbart er det på baggrund af langhusenes indbyrdes stratigrafi sikkert, at bebyggelsen repræsenterer mindst to generationer af gårde. Imidlertid er der enkelte observationer, der viser, at bebyggelsen snarere

bør inddeles i mindst tre måske endda fire faser. Det er særligt i Klynge 1, hvor staklade K1025 er stratigrafisk yngre end K1004 samtidig med, at hverken K1003 eller K1004 kan være indbyrdes samtidige eller samtidige med K1025. Hverken K1003 eller K1004 skærer med sikkerhed andre anlæg, og det kan derfor ikke stratigrafisk afgøres, hvilken af de to konstruktioner, der udgør den ældste fase. K1025 skæres ikke af yngre anlæg og må derfor tilhøre pladsens yngste fase. Også i forbindelse med K1010-11 i Klynge 2 er der en klar indikation af tre faser. De to økonomibygninger overlapper hinanden og er altså ikke samtidige. En grube A11194 skærer kanten af en stolpe i K1011 og kan samtidig være ansvarlig for, at der mangler en stolpe i K1010. Gruben er altså formentlig yngst, mens relationen mellem de to økonomibygninger ikke er afklaret.

Stratigrafisk kan der altså tales om en bebyggelse i tre faser, men forholdene i bebyggelsesklynge 1 taler imidlertid for en bebyggelse i fire faser, idet områdets fire langhuse og fire økonomibygninger, synes at ligge for tæt sammen til at en delvis samtidighed er sandsynlig. Dermed bliver det også vanskeligere, at foretage en endelig udredning af pladsens historik. I den vestlige ende, er der stratigrafisk overlap mellem langhusene K1006 og K1005 med sidstnævnte som det yngste hus af de to. K1006 kan være denne del af pladsens ældste langhus, da husets stolper ikke skærer andre fyldskifter. Dette er imidlertid også tilfældet for K1009 og K1003. For K1005 gælder det, at der på nær A11116 ikke er påtruffet yngre fyldskifter i forbindelse med disse huses stolper, og huset kan derfor repræsentere pladsens yngste fase. A11116 er et kulturlag, der overlejrede såvel stolper tilhørende K1006 og K1005 i østenden, og det må opfattes som en aflejring i forbindelse med K1005's nedbrydning eller forfald.

Blandt de økonomibygninger, der med overvejende sandsynlighed hører til ét af disse fire langhuse, er K1004, K1008, K1017 og K1025, hhv. to huse med tre sæt stolper og indgang og to staklader. Staklade K1017 findes øst for K1005/K1006 mellem disse og de overlappende langhuse K1016/K1023 i Klynge 2, men befinder sig for tæt på sidstnævnte til at kunne høre til disse. Stakladens orientering synes snarest at indikere et tilhørsforhold til K1009. To økonomibygninger, K1004 og K1025, overlapper indbyrdes og med langhus K1003, og de tre bygninger kan derfor ikke være samtidige. Der er stratigrafisk overlap mellem K1004 og K1025 med sidstnævnte som den yngste. K1008 og K1009 overlapper hinanden og kan ikke være samtidige. Der er anlæg, der skærer stolper i K1008, hvorfor denne ikke kan høre til pladsens yngste fase. Samtidig ligger K1025 for tæt på K1009 til at kunne være samtidig med denne. A10550 tilhørende K1008 er med blyant på en udprint af en plantegning beregnet på brug i felten udvidet mod vest, så den netop overlapper A10551 i K1009. Det er en observation efter afrensning i fladen, som antyder at K1008 er yngre end K1009. Imidlertid er det en observation, der ikke blev undersøgt ved snit. Tværtimod blev der ved udgravningen af A10550 anlagt et snit i nord-sydlig retning mellem denne og A10551, der effektivt udelukkede enhver mulighed for at observere en stratigrafisk relation mellem de to stolpehuller. Fordi K1025 er yngste økonomibygning og derved næppe er samtidig med langhus K1006 og samtidig ikke kan være samtidig med langhusene K1003 og K1009, må den altså høre sammen med K1005. K1005 og K1025 må dermed være pladsens yngste gård i den vestlige del af Felt 1. K1008 kan dermed kun tilhøre K1003 eller K1006, og K1004 kan tilsvarende kun tilhøre K1006 eller K1009. Hverken K1003, K1004 skærer ældre anlæg, mens der til gengæld er indmålt antydninger af ældre anlæg i forbindelse med K1004 og K1017. Dermed bliver det sandsynligste resultat af udredningen, at K1004 er tilbygning til langhus K1006, mens K1008 tilhører K1003 og, som antydte, at K1017 tilhører K1009.

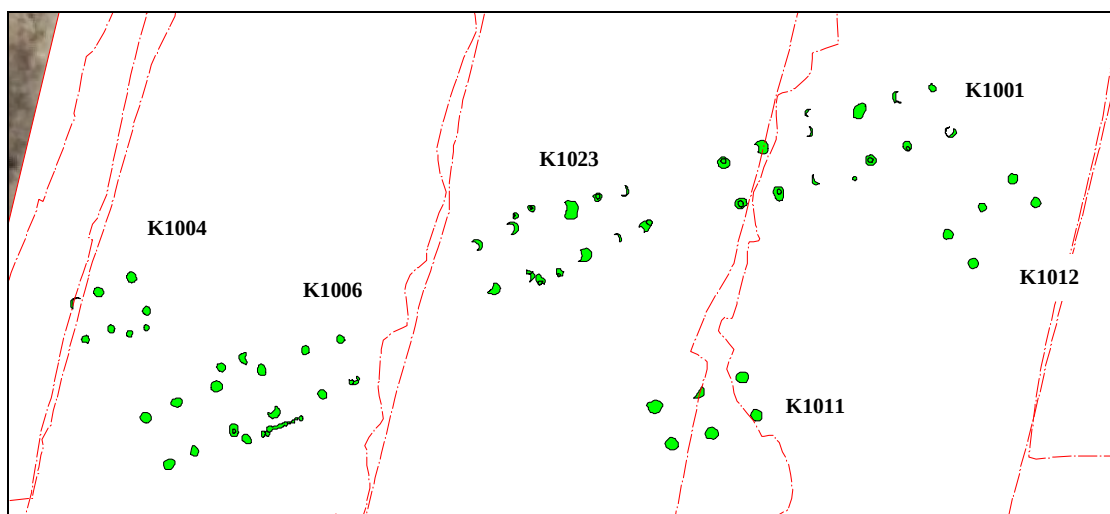
Ingen af stolperne i K1006 og K1004 overlapper andre anlæg stratigrafisk, og sammen må de anses som pladsens ældste gårdfase. K1009, der sandsynligvis er ældre end K1008 og K1017 må repræsentere bebyggelsens fase 2. Herefter anlægges K1003 og K1008, mens K1005 og K1025 er pladsens yngste fase. Det keramiske materiale fra husenes stolpehuller støtter til dels faseudredningen, idet der er materiale fra ældre romersk jernalders fase B1 i tilknytning til husene K1003, K1006 og K1008 (fase 1-2) med et skår fra K1003 (fase 3) som det mest kantet facetterede. Skårmaterialet fra K1005 virker derimod yngre. Af faseudredningen følger også, at gruberne øst for K1004, der har medført en fragmenteret erkendelse af dette langhus, sandsynligvis er anlagt senere, nemlig i bebyggelsens fase 4. Det understøttes i hvert fald af keramikken fra A10500, der kan dateres til fase B2 af ældre romersk jernalder. De øvrige huse kan ikke

dateres keramisk (se nedenfor). Der synes også at være en rimelig overensstemmelse mellem langhusenes og de tilhørende økonomibygningers hældning.

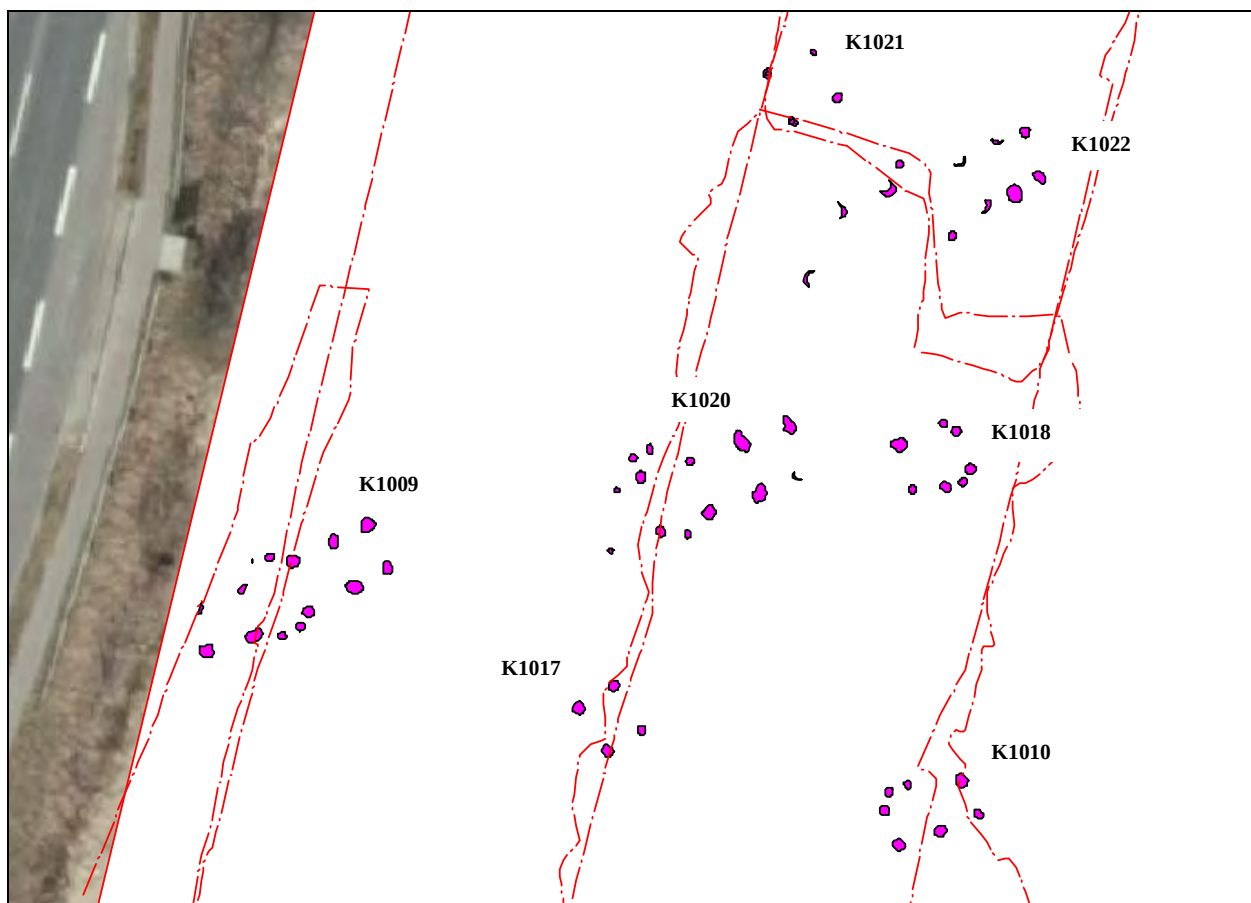
Umiddelbart øst herfor, i Klynge 2, fandtes de to overlappende langhuse K1016 og K1023, sidstnævnte som ældste fase. Både nord og syd for de to langhuse fandtes fem økonomibygninger, K1019 og K1026 nord for og K1010, K1011 og K1024 syd for. K1010-11 og K1019-20 samt K1026 er indbyrdes overlappende, og stratigrafien viser flere steder, at K1020 er ældre end K1026, mens berøringsfladen mellem K1020 og K1019 er for lille til en entydig konklusion. Det er sandsynligt, at K1020 reelt er et langhus, der som hævdet for K1003, er delvist overlejret af grubeaktivitet vest for huset, og i den følgende faseudredning vil huset blive betragtet som sådan.

Der er altså i denne midterste klynge af huse udskilt tre gårdsfaser, hvoraf de to, K1016 og K1023 er indbyrdes overlappende med førstnævnte som det yngste, mens K1020 findes forskudt seks meter nordvest herfor og overlapper med økonomibygningerne K1019 og K1026. Disse tre bygninger kan ikke være samtidige, og de to økonomibygninger må altså tilhøre langhusene K1016 og K1023, mens eventuelle økonomibygninger tilhørende K1020 må befinde sig syd herfor. Her findes staklade K1024, der ikke overlappes af nogen fyldskifter samt K1010 og K1011, der begge overlappes af grube A11194. De to tresættede økonomibygninger må dermed tilhøre denne bebyggelsesklynge fase 1 og 2. Blandt langhusene er K1016 det eneste, der ikke overlappes af stratigrafisk yngre anlæg. Det er derfor sandsynligt at K1016 repræsenterer klyngens yngste fase. Det antages samtidig, at der som ved den vestlige klynge 1 ses en skiftevis forskydning af bebyggelsen, således at tomten efter den foregående fases hovedhus står tom i den følgende fase. Dermed antages det, at K1023 svarer til fase 1 i Klynge 1, mens K1020 svarer til fase 2 og K1016 svarer til fase 3. Herefter opgives denne gård tilsyneladende, idet der kun er erkendt tre faser. K1010 og K1011 overlappes af en grube (A11194), hvori der er fundet keramik (x1233) fra den senere del af B1 (toliniet mæander) og et randskår, der minder om skår fra den vestlige Klynge 1's fase 3. De to huse må derfor antages at tilhøre fase 1 og 2. Den grubeaktivitet, der findes omkring K1020 og delvist dækker denne, kan formentlig ligeledes dateres til fase 3 (A10772, x1400). I K1001 er der ved floterings af jordprøve x1295 fundet et skår med fladedækkende negleindtryk. Dette er også tilfældet for x1042 i K1001. Begge regnes derfor til fase 1. Dermed regnes K1010 til K1020 i bebyggelsens fase 2, mens staklade K1024 og økonomibygning K1026 regnes til K1016 i fase tre. K1019, hvis indgang vender mod øst, kan meget vel tilhøre den østlige bebyggelseskonsentration.

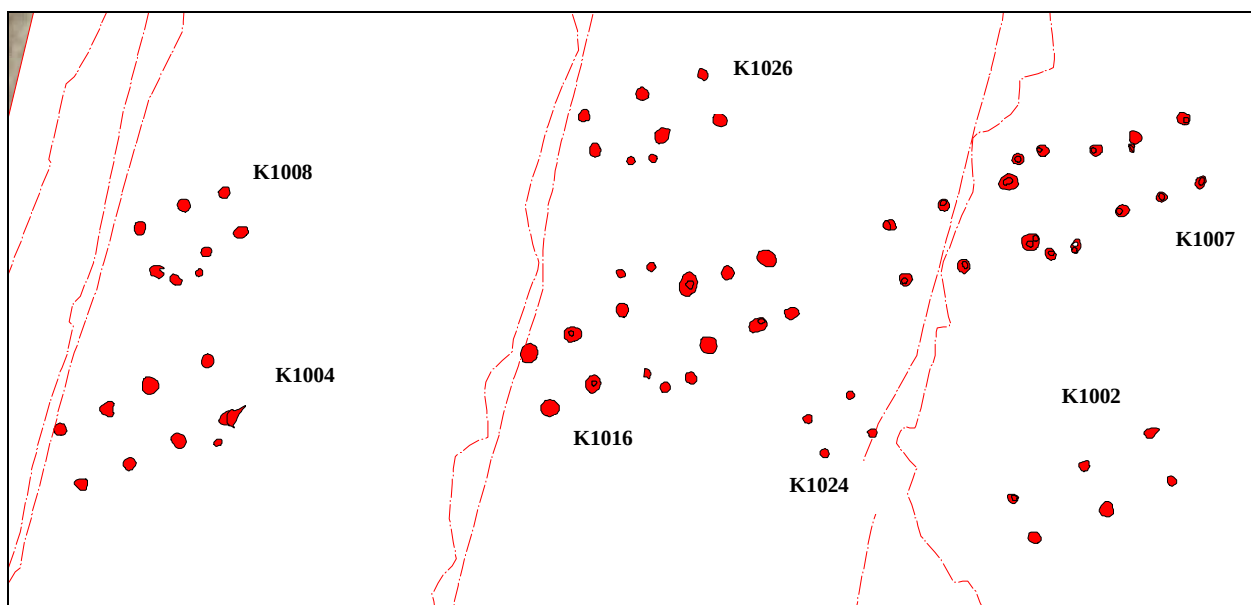
Her antages bebyggelsen at begynde i fase 1 med anlæggelsen af K1001 og muligvis økonomibygning K1012. Herefter forskydes bebyggelsen knap 20 meter mod nord med anlæggelsen af K1022 og staklade eller økonomibygning K1021. I fase tre genanvendes først fases hustomt ved anlæggelsen af K1007 og K1002 og en fjerde fase består af K1015, økonomibygning K1014, måske staklade K1013 og altså K1019.

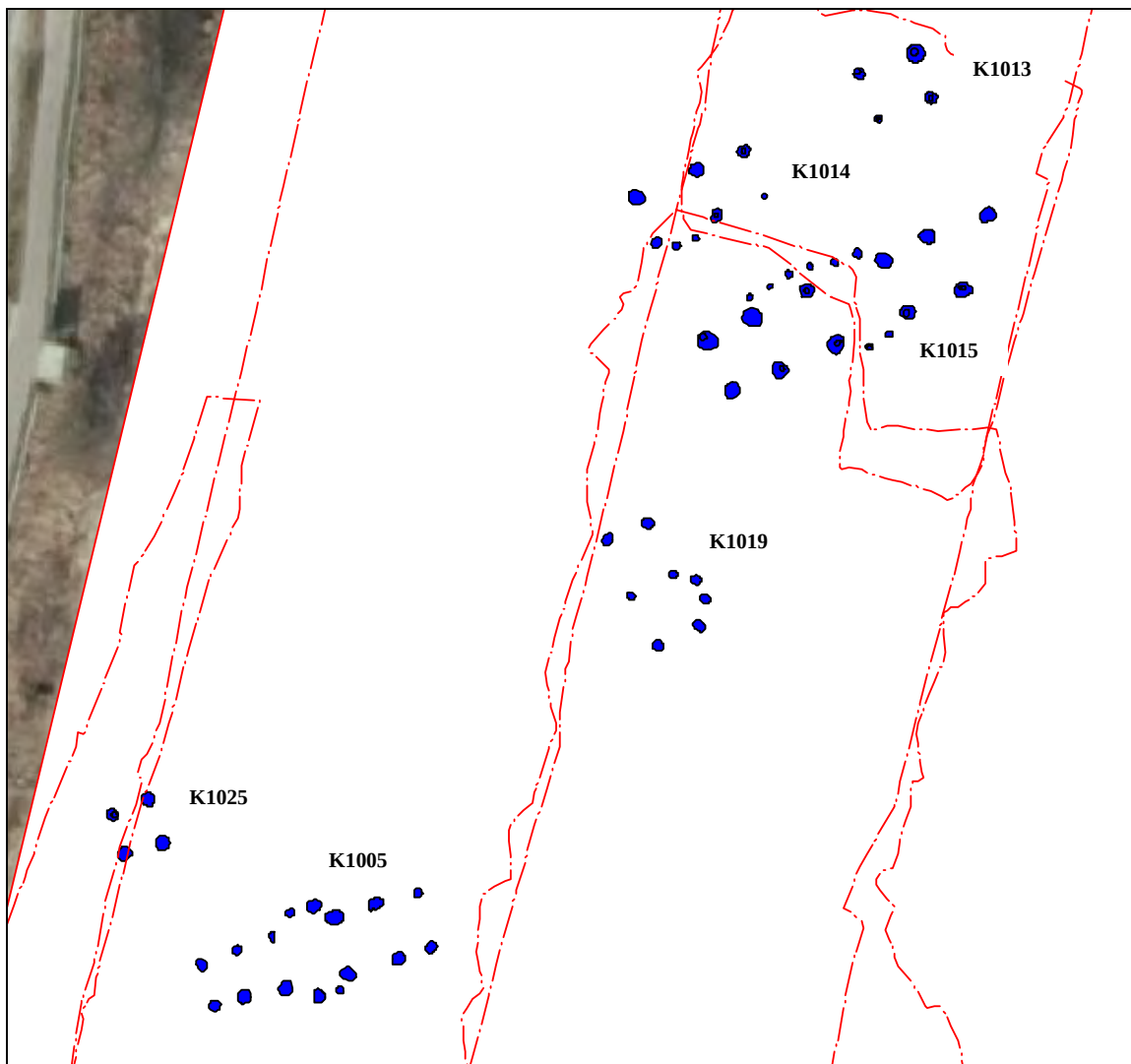
Figur 1. Tolkning af bebyggelsens fase 1. De tre gårdes langhuse danner en række.

Figur 7. Tolkning af bebyggelsens fase 2. Bebyggelsens struktur er nu mere kaotisk, men der ses stadig tre gårde.

Figur 8. Tolkning af bebyggelsens fase 3. Der ses en reetablering af bebyggelsens rækkestruktur.

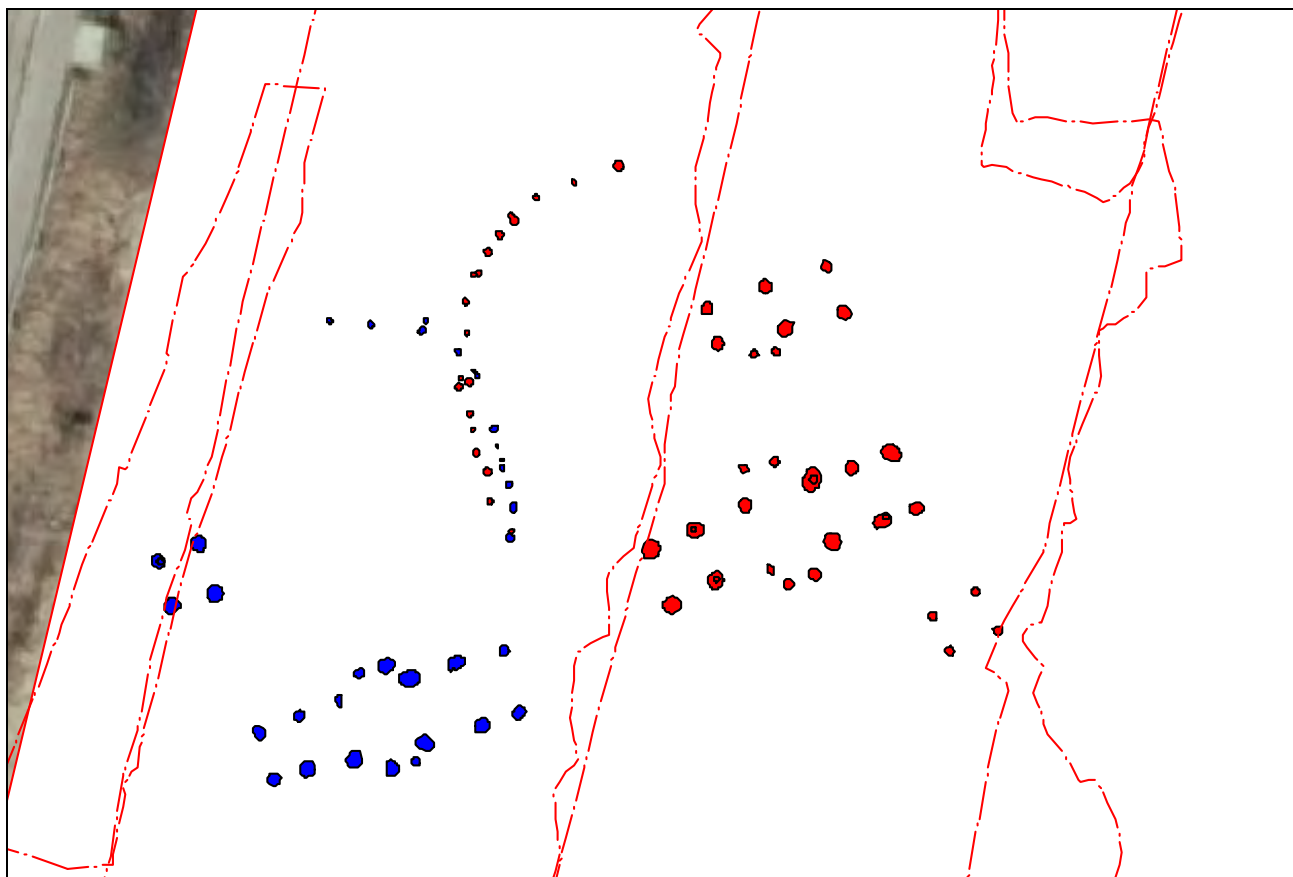
Figur 9. Tolkning af bebyggelsens fase 4. Bebyggelsen er nu reduceret til to gårde.

Hegn

Flere steder på pladsen ses fragmenterede forløb af stolper, der muligvis kan opfattes som rester af hegnforløb. Ingen af dem er sluttede, enkelte er korte og flere er uregelmæssige. De danner vinklede og buede forløb, der antyder, at gårdene på pladsen var indhegnede enkeltvis, og der er antydninger af op til tre parallelle forløb, der kunne understøtte en tolkning af en bebyggelse i tre faser. Mellem de vestligste og de midterste gårde krydser de to længste hegnforløb tilsyneladende hinanden, og disse kan altså ikke være samtidige. Det må understreges, at ingen af hegnforløbene blev undersøgt nærmere, og de må alene af den grund opfattes som tentative. Af samme årsag er stolperne herfra ikke skrevet ind i MUD men kun registrerede som hegnstolper i Note-feltet i MapInfo, og som hhv. Hegn_1 og Hegn_2 i tabellen Indgår_i. De to hegn krydser hinanden og er dermed ikke samtidige. I forhold til faseudredningen regnes Hegn_1 til den midterste gårdklynges fase 3, mens Hegn_2 nok hører til den vestlige gårdklynges fase 4. I visse tilfælde, se nedenfor, kan gruberne tolkes som fysiske afgrænsninger af gårdspladserne.

Gruber

Ser man på udbredelsen af pladsens mange gruber, er det tydeligt, at den overvejende del befinder sig helt tæt omkring pladsens huse, mens anlægsaktiviteten falder til siderne. Der er en tydelig tendens til, at

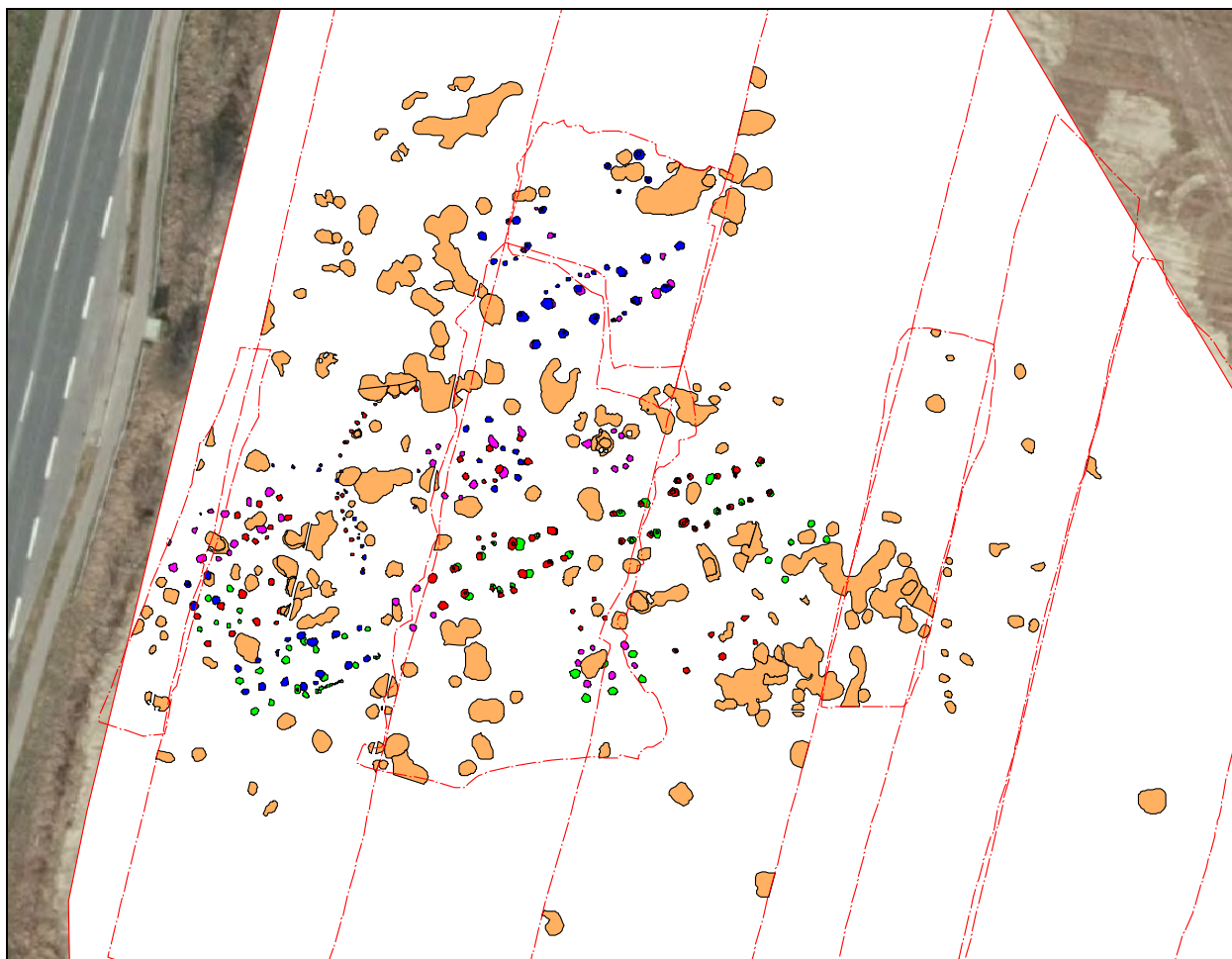

Figur 10. De to udskilte hegnsløb og deres formodede samtidige gårde. De to hegn kan ikke være samtidige.

grubeaktiviteten respekterer husene, således, at der kun er få gruber indenfor husenes grundplan eller i overlap hermed. I to-tre tilfælde kan der måske endda tales om, at gruberne udgør en form for afgrænsning af gårdspladsen. Dette er særligt tydeligt omkring langhusene K1015/K1022 og K1001/K1007, hvor konglomerater af gruber antager vinkelrette forløb. Lidt mindre klart ses samme fænomen omkring K1016/K1023, mens billedet mudrer for meget sammen omkring husene i den vestligste del af udgravningsfeltet. Omkring K1015/K1022 og K1007/K1007 kan gårdspladsens størrelse anslås til omtrent 400 m². Den omtalte tendens ville formentlig være endnu mere udtalt, hvis bebyggelsen havde været enfaset. Alene på den baggrund kan det formodes, at langt den største grubeaktivitet i felt 1 skal ses i direkte sammenhæng med hustomterne. En gennemgang af opgravet og opsamlet keramik fra gruberne bekræfter da også denne formodning.

Trods alt er der dog en vis grubeaktivitet indenfor de fleste af husenes grundrids, og i nogle af disse tilfælde er de medvirkende til at definere mindsteantallet af bebyggelsesfaser. Intet sted er der mere end to huse, der overlapper hinanden. Det er til gengæld ret almindeligt, nemlig i otte eller ni tilfælde. I fire af disse tilfælde er der samtidig gruber, der enten overlejrer eller overlejres af huskonstruktionerne, og såfremt grubeaktiviteten omkring jernalderhusene har foregået samtidig med bebyggelsen, er det dermed muligt at konkludere, at der er mindst tre husfaser repræsenteret ved Mallings Syd. Der er således ikke stratigrafi mellem de to overlappende huse K1010 og K1011, begge tre-sæt-huse, men grube A11194 er yngre end K1011 og ældre end K1010.

Grubernes karakter var særdeles forskelligartet, fra små cirkulære gruber til store amøbeformede konglomerater af gruber med gentagne op- og nedgravninger. Særligt førstnævnte kan være vanskelige at skelne fra stolpehuller, der generelt er meget store i ældre romersk jernalder, og uden undersøgelse af dem alle, er mange tolkninger behæftede med usikkerhed. Forstyrrelser fra sidstnævnte og deres generelt mørke fyld kan derimod være årsag til, at antallet af udskilte huse er en anelse for lavt.

Figur 11. Den samlede bebyggelse med gruber. Der ses en tendens til, at gruberne danner åbne pladser rundt om gårdshederne, særligt i den midterste og østlige del af pladsen.

Gruber har traditionelt i arkæologien været anset som en kilde til daterende materiale, primært i form af lerkarskår. De har oftest været anset som affaldshuller med en akkumuleret opfyldning af husholdningsaffald.

Grubernes funktion som produktionsanlæg og evt. kun sekundære betydning som affaldsdepoter er imidlertid et emne, der i en periode har optaget dele af den faglige diskussion blandt arkæologer generelt og på Moesgaard Museum. Grubernes forskellige former, deres opfyldslag, der undertiden kan være stenfyldte, indeholde stærkt varmepåvirkede lerlag eller mere eller mindre tykke lag af keramik giver undertiden anledning til tolkninger som brønde, ovne eller andre typer produktionsanlæg, eller der spekuleres i, om nogle kan have været anvendt i forbindelse med gødningsproduktion.

For at belyse dette blev flere gruber i Felt 1 udgravet professionelt og ved nogle blev der anvendt en avanceret dokumentation i form af fotogrammetri. Der blev desuden taget flere jordprøver, end det er normalt for gruber. Alligevel er der ikke i MUD noget, der tyder på, at der er opnået nogen nye erkendelser i forbindelse hermed. Kun A11443 har en forsigtig tolkning som "mulig produktionsgrube" i beskrivelsen af anlægget. A11307 havde en meget høj grundvandsstand og kunne derfor opfattes som en brønd, men er dette kriteriet alene, bør det omfattes med stort forbehold. Det er heller ikke denne forfatter helt klart, hvorledes de udtagne jordprøver skulle kunne belyse særlige funktioner, og det blev derfor, da beretningshaver blev ansvarlig for udgravningen, besluttet at indstille det videre arbejde med gruberne frem for en prioritering af pladsens konstruktioner.

En del af feltets gruber blev udgravet af amatører fra Østjyske Amatørarkæologer, hvis indsats på traditionel vis især betød en betydelig øgning af pladsens keramiske materiale. Der blev desuden indsamlet daterende keramisk materiale fra toppen af de fleste af pladsens gruber og øvrige anlæg, uden at disse blev genstand for yderligere undersøgelse.

Stendynger

Flere steder i Felt 1 blev der påtruffet uregelmæssige, flade dynger af sten. De havde ikke karakter af stenlægninger, såsom indgangsbrolægninger eller grebninger i huse, og ingen af dem fandtes i umiddelbar tilknytning til huse. Flere af disse blev undersøgt, fordi de kunne tænkes at dække over gravfund. Det var dog ikke tilfældet. A10799, der var meget uregelmæssig, kan muligvis opfattes som en rydning af sten i forbindelse etableringen af huse. Lidt keramik mellem stenene daterer ikke stendyngen nærmere end ældre jernalder. Samme brede datering er tilknyttet det cirkulære anlæg A10900, der fandtes i den østlige udkant af Felt 1. Gruben var helt stenfyldt i hele sin dybde på ca. 75 cm. Der kan være tale om en brønd sekundært opfyldt med markrydningssten. Den kun delvist afdækkede A10386 i det nordligste hjørne af Felt 1 beskrives som stenfyldt med megen keramik, og på en felttegning er der anført en datering til yngre bronzealder eller førromersk jernalder. En gennemgang af keramikken herfra viser imidlertid ingen afvigelse fra de generelle dateringer i felt 1. A10386 i den sydlige udkant af Felt 1, var en grube fyldt med sten af blandet størrelse, herunder meget store sten, der vanskeliggjorde udgravningen. Også her er der formentlig tale om en opfyldning af ryddede sten.

Kulturlag

Både nord og syd for bebyggelsen i felt 1 blev der registreret fladedækkende kulturlag, og disse indgik som en del af grundlaget for udregningen af udgravningens budget. I nord er der tale om et øst-vest-orienteret bælte på 40x10 m (A10699). Afrømningen var vanskeliggjort af mange sten og af højtliggende drænrør. Kulturlaget lå på den nordlige skråning af en lavning, der kilede sig ind mellem bebyggelsen og kulturlaget, en lavning med engsignatur på O1-kortet over området, så selv om der blev opsamlet en del skår i laget, der var samtidig med bebyggelsen, må laget snarest opfattes som resultatet af det lidt skrånende terræn. A10874 befandt sig i mere fladt terræn i den sydvestlige udkant af felt 1. Laget blev ikke afdækket i sit fulde omfang, hverken mod syd, hvor udgravningens grænse gik, men heller ikke mod øst, hvor det havde været muligt. Fladen indeholdt få skår, og et snit viste, at laget ikke var tykt, og at der ikke var stratigrafiske iagttagelser at gøre.

Grave

Ingen af i alt otte fyldskifter tolket som jordfæstegrave under den arkæologiske forundersøgelse bevarede deres form ved afrømningen af felt 1, og deres tolkning kunne ikke opretholdes. To af disse fyldskifter fra forundersøgelsen blev endda ikke genfundet ved fornyet afrømning. Forundersøgelsen var desuden stødt på to urnebrandgrave, A446, der var bevaret som bunden af en urne med én stump brændt knogle, og klogeligt blev udgravet under forundersøgelsen, og A652, der blev efterladt til den kommende udgravning og udgravet her som A11260. Under forundersøgelsen optoges dog flere større stumper af hvidbrændt knogle (x40, x186 x233), hvoraf de to sidstnævnte er bestemt som humane. Anlægget fremstod ved udgravningen som stærkt skadet med ødelagte rester af en urne, sod- og trækulsblandet jord med brændte knogler. En gennemgang af keramikken fra forundersøgelsen og undersøgelsen (hhv. x185 og x1355B) viser, at hele urnen ikke var bevaret, men at der er rester efter flere kar, måske en rundbuget urne og en åben hankeskål, der kan have været anvendt som låg på urnen eller have været placeret som bikar. Der var desuden enkelte skår fra yderligere to-tre kar. Fra undersøgelsen stammer en mellemstor pose med brændte knogler (x1355A), der ikke er blevet bestemt. Udover disse fandtes yderligere tre fyldskifter, der muligvis kan opfattes som brandgrave på grund af et vist indhold af hvidbrændt knogle. Graven indeholdt desuden fire stærkt forslagede rester af jernkniv (x1355C). A11177 blev ikke undersøgt, men fladebeskrivelsen "sort med brændt knogle" er påført udprint af fladetegning T1013. A11321 må opfattes som en simpel brandpletgrav. Fra denne er der indsendt en enkelt prøve til 14C-datering, der imidlertid

endnu ikke foreligger. Der fandtes en del skår i forbindelse med A10710, der dermed muligvis kunne opfattes som en ødelagt urnebegravelse. Den antropologiske bestemmelse af de brændte knogler viste dog, at der var tale om knogle fra gris og hest. Knoglerne fra A10753, der også var mistænkt for at være en brandgrav, kunne ikke bestemmes ved en antropologisk gennemgang. Knoglerne fra de øvrige formodede grave er ikke antropologisk bestemt, og det kan derfor ikke sandsynliggøres yderligere, at der er tale om humane begravelser, og deres tidsstilling kan heller ikke afgøres.

A10215 var et ovalt fyldskifte, der befandt sig umiddelbart indenfor indgangen til K1007. Fyldskiftet er orienteret SV-NØ og måler 2,05 x 1,35 m. I forbindelse med udgravningen fandtes en del trækul i store stykker, der vurderedes at være bygningstømmer, og tanken var, at der kunne være tale om oprydning efter brandtomt K1007, evt. nedgravede rester af en dør (se afsnittet om naturvidenskab). Ser man på foto F1053 ses en smal vinklet bræmme af trækul i den ene ende af anlægget, der leder tankerne hen på spor af en kiste af træ. I anlægget fandtes desuden keramik i store sammenhørende stykker, der kunne stamme fra hele, deponerede kar (x1074-75, x1349). Formen på anlægget, at dømme efter fotos (F1056-57, F1070), er dog relativt ujævn, og støtter ikke en tolkning som jordfæstegrav.

Fund

Langt den overvejende del af fundmaterialet består af keramiske skår fra diverse husholdningsfunktioner, og samtlige kartyper, der også genfindes i samtidens jordfæstegrave, er, så vidt det kan skønnes på baggrund af det fragmenterede materiale, til stede på pladsen. Hertil kommer en hel, ornamenteret ildbuk (x1092), samt skår af mulige olie- eller tranlamper. Overalt i felt 1 fandtes skår, såvel i stort set alle undersøgte anlæg som i overfladen af pladsens mange gruber og stolpehuller. En meget stor del af disse skår blev hjemtaget til gennemgang, hvorefter adskillige kilo keramik blev kasseret, øvrige skår magasineres på Moesgaard Museum. Kriterierne for bevaring var følgende skårtyper: randskår, bundskår, hankeskår og skår med ornamentik, mens sideskår generelt blev kasseret, med mindre de ved gennemgangen kunne ses at udgøre større dele af et kar. I forbindelse med konstruktioner er stort set alle skår gemt.

Det samlede skårmateriale i Felt 1 er karakteriseret ved en forekomst af samtlige funktionstyper, der også kendes fra ældre romersk jernalders gravfund: forrådskar- og krukker, skåle, hankekar, fade, fodbægre og kopper (Ejstrud & Jensen 2000, 22ff). Skårene er ofte karakteriseret ved facetterede rande med større eller mindre fortykkelse, om end kun få randskår har en udpræget kantet facettering. Lister med negleindtryk eller negleindtryk direkte ind på karsiden enten lige under eller på selve randen ses ofte. Karrenes hanker er ofte X-formede. Foruden negle- og fingerindtryk ved randen ses andre ornamentformer undertiden også. Hyppigst er fladedækkende negleindtryk, sjældnere andre typer indstik. Flere skår har omløbende rilleornamentik og en del har uregelmæssig lodret afstribning på karrets underdel. Et par skår er forsynet med tolinjet mæander (x1172, x1090, måske x1233), andre med smalle prikbånd (x1109, x1373, x1400) og flere skår har forskellige former for bånd med hængende trekanter (x1075, x 1121, x1299, x1371). Ét skår (x1267) er ornamenteret med skødesløse tern, i hvilken én lodret række er udfyldt med små trekantede indstik. Samlet set er skårmaterialet fra gruber og stolpehuller karakteristisk for ældre romersk jernalders begyndelse, og blandt de ornamenterede skår regnes tolinjet mæander for karakteristisk for en senere del af fase B1 og en tidlig del af fase B2 (Ejstrud & Jensen 2000, Fig. 58). Kun et enkelt skår i hele Felt 1 afviger tydeligt fra denne generelle datering (se nedenfor).

Det bevarede skårmateriale, særligt randskårene, kan i visse tilfælde være medvirkende til en nærmere tidsbestemmelse af bebyggelsen, og derfor er særligt fund fra husenes stolpehuller interessante. Da de fleste af pladsens langhuse er konstateret i to overlappende faser, må der imidlertid tages forbehold for indblanding af ældre materiale i de yngre faser. Hertil må det føjes, at hidtidige studier over lerkar- og randtyper kun peger på udviklingstendenser uden entydige ledetyper (Rindel 1997, Jensen 2005, Haue 2012), hvilket i forbindelse med enkelte skår fra stolpehuller bør føre til forbehold i forhold til dateringen af pladsens huse.

Der er fundet keramik, i alt 52 fundnumre, i forbindelse med udgravningen af 16 af de 26 huse i Felt 1. Den overvejende del af keramikken synes at skulle dateres til den tidligste del af ældre romersk jernalder eller

evt. den yngste del af førromersk jernalder, dvs. få årtier f.v.t. til senest 100 e.v.t. I enkelte tilfælde kan der observeres forskelle mellem keramikken i ældre og yngre faser, men det lave antal skår og graden af fragmentering bør dog mane til betydelige forbehold ved en finere kronologisk opsplitning af materialet på baggrund af karakteristiske skår.

I forbindelse med to overlappende langhuse K1001 og K1007, med sidstnævnte som den stratigrafiske yngste, er der fundet randskår i fem tilfælde, to fund fra førstnævnte husfase, og tre fra sidstnævnte. Det ene skår fra K1001, x1055, stammer fra en åben skål, og er ikke videre karakteristisk. Det andet er fra en krukke og minder mest om Rindels randtype 266, dog uden tydelige facetter. Skårtypen begynder i sen førromersk jernalder og fortsætter ind i ældre romersk jernalders fase B1. Fra floteret af X1042 tilhørende K1001 stammer et skår med fladedækkende negleindtryk.

I det to modstillede stolpehuller, A10206 og A10214, ved overgangen mellem indgangsrum og opholdsrum i langhus K1007 fandtes rester af hankekar, x1056 og x1057, der efter skårmængden at dømme kan være nedsatte, hele kar. Da de fundne skår imidlertid kun stammer fra stolpehullernes bortgravede halvdel, er ingen af de to kar komplette, og det er således ikke muligt yderligere at sandsynliggøre en bevidst rituel nedlægning. Symmetrien i fundtype og -sted er dog påfaldende. I skårmaterialet til X1057 er skår til mere end én hank, hvilket må betyde, at der er indblandet skår fra yderligere ét kar, sandsynligvis også et hankekar. Nogle af skårene er sekundært brændt. Skårene hører formentlig til i ældre romersk jernalders fase B1, og i hvert fald randen i x1057 minder om Rindels randtyper 268-69. Fra K1007 stammer desuden et randskår fra en krukke med ufacetteret rand (x1010), der virker senere end skårene fra A1001.

Keramikken fra K1001 og K1007 støtter således i rimelig grad den klare stratigrafi mellem de to husfaser og daterer begge huse i tiden fra kort før vor tidsregnings begyndelse til midten af 1. århundrede e.v.t. eller kort derefter.

Fra K1006 er indsamlet hele 10 fundnumre med keramik. En del af skårene (x1184, x1203, x1213 og x1264) minder med deres udrullede, fortykkede rande meget om hinanden og kan formentlig dateres til en senere del af fase B1. Fra floteret af x1167 stammer et skår med fladedækkende rektangulære indstik. Skårene i det stratigrafisk yngre hus K1005 er generelt mindre fortykkede eller facetterede, i sig selv en antydning af en yngre datering, men uden entydige holdepunkter. Et skår med vandret rand og kraftig udvendig fortykkelse (x1179) har paralleller til skårmaterialet fra Vendehøj, fase 4 (Ejstrud & Jensen 2000, fig. 60). Skårene i K1015 minder også mest om skårene i K1014, der er startigrafisk yngste økonomibygning i den nordsøstlige bebyggelsesklynge. De to bygninger hører formentlig sammen.

Der er kun ét karakteristisk skår fra det stratigrafisk ældste hus, K1023, i den mellemste bebyggelsesklynge. X1258 fra A11280 er et retvægget skår med en markant trekantet liste placeret vandret ca. 3 cm under randen. Skåret må dateres til tidlig førromersk jernalder eller denne periodes fase II (J. Jensen 1997, 126; Runge 2009, 35; 44; Becker 1965, fig. 11,131). Der er ikke i øvrigt gjort fund af anlæg eller skår, der kan dateres til tidlig førromersk jernalder indenfor Felt 1, mens fund fra denne fase til gengæld er hyppige i Felt 2 og 3. Det kan tale imod, at skåret er tilfældigt indblandet ved anlæggelsen af et væsentligt yngre hus, men et fravær af samtidige gruber er overraskende, hvis K1023 tilhører førromersk jernalders periode I-II.

Typologisk kan det heller ikke helt afvises, at K1023 tilhører tidlig førromersk jernalder, om end huse med fem sæt tagbærende stolper sædvanligvis dateres senere i førromersk jernalder (se dog Becker 1968; 1971; 1982, Abb. 7; Runge 2009, 58). En endelig afklaring må afvente en 14C-prøve fra floteret materiale fra otte jordprøver taget fra husets tagbærende stolper, men ovenfor er K1023 regnet som en del af den ældste fase 1 og upåagtet lerkarskåret dateret til begyndelsen af yngre romersk jernalder.

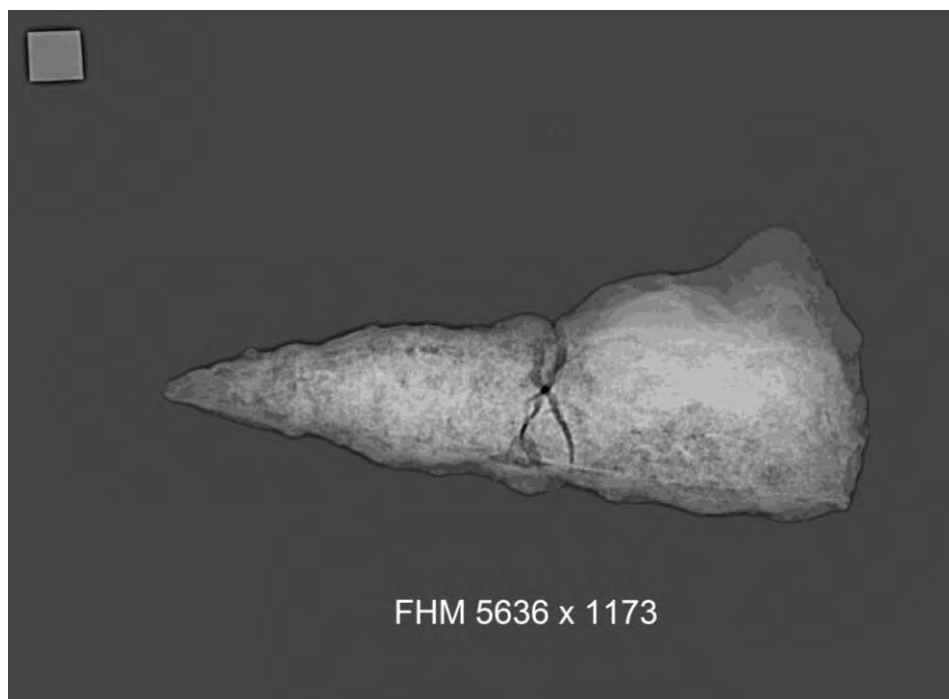
Fra det sidste af bebyggelsens langhuse, K1009, er der ikke gjort fund af keramik, og en datering må derfor afhænge af en 14C-datering af eventuelt makrofossilt materiale fra de floterede jordprøver, men fra den lille økonomibygning K1008, der ikke kan være samtidig med langhuset, stammer et enkelt randskår med kraftig fortykkelse og negleindtryk på ydersiden af randen. Skåret tilhører uden tvivl en tidlig del af ældre romersk jernalder, og regnes her til bebyggelsens fase 3. Blandt de øvrige økonomibygninger og staklader er der ikke mange skår, og heraf er relativt få daterende. Der er skår fra ældre romersk jernalders fase B1 i stolpehuller tilhørende K1003, K1014, K1017 og K1020. Fra forundersøgelsen er der indsamlet et fortykket randskår med facetter tilhørende en stolpe i K1004 (x16). Huset tilhører formentlig K1006.

I lyset af de bebyggelsesstratigrafiske undersøgelser ovenfor kan en generel beskrivelse af den keramiske udvikling med relativt langstrakte facetter og elegant udadrullede rande i fase 1-2, udadvendt pølseformede rande i fase 2-4 med en tendens til færre facetter og mere vandret orientering af randen sent i bebyggelsen, mens helt cirkulært fortykkede rande ses i fase tre og fire.

Knogle: Der blev fundet brændte knogler i en række gruber og anlæg, der mistænktes for at være brandgrave. Blandt disse er knoglerne fra syv forskellige anlæg forsøgt antropologisk bestemt af ph.d. Jakob Kveiborg, Moesgaard Museums afdeling for Konservering og Naturvidenskab. Ifølge dennes rapport er ingen af de analyserede knogler humane, om end flere ikke har kunnet bestemmes. Der er repræsentation af hest, gris, får/ged og kvæg.

Jern: Fra en enkelt kontekst, et kulturlag (A1116), der muligvis skal opfattes som et rydningslag fra K1006 i dettes staldende er der fundet en enkelt jerngenstand (x1173), én af pladsens blot to genstande af jern. Den trekantede jerngenstand er blade og en smule af anglen til en ligerygget kniv, karakteristisk for den sene del af yngre førromersk jernalder og den tidlige del af ældre romersk jernalder (50 f.Kr.-50 e.Kr.).

Sten: Knusesten og liggere til skubbekværne fandtes i enkelte tilfælde. Enkelte knusesten blev hjemtaget, mens kværnsten blev kasserede på stedet.

Figur 12. X-ray af ligerygget kniv. Æggen vender opad. Rester af tangen ses til højre. Kniven er siden færdigkonserveret.

Funktionsdeling af husene på baggrund af keramik

Trods den fragmenterede tilstand, som keramikken i husene har, er det med kendskab til ældre romersk jernalders keramikformer ofte muligt at funktionsinddele de enkelte skår. Her følges den funktionsinddeling i fodbægre, kopper, hankekar, fade, skåle og forrårdskar, der findes hos Ejstrud & Jensen (2000, Fig. 18). Ved at registrere i hvilke stolpehuller i langhusene de enkelte kartyper er fundet, er det muligt at undersøge, om der er særlige aktiviteter, der knytter sig til de ruminddelinger i husene, som antydes af husenes tagbærende stolper. Forudsætningen herfor er dog, at keramik, der i husets funktionstid har været anvendt i en bestemt del af huset, ved sløjfningen af huset er endt i jordfylden til de optrukne tagbærende stolper, og at keramikken ikke, som det også vil kunne hævdes, har fundet vej til stolpehullerne ved indblanding fra ældre bebyggelse ved anlæggelsen af nye huse. Dette sidstnævnte forbehold spiller imidlertid ikke en væsentlig rolle ved tolkningen af bebyggelsen ved Malling Syd, idet husenes yngre faser stort set gentager de ældre fasers grundplan.

Det er velkendt fra en række velbevarede bebyggelser, at stalden i langhuset i stort set alle tilfælde befandt sig i husets østlige halvdel, at beboelsesdelen fandtes i vest og at de to halvdele af huset var adskilte af et indgangsrum. Husets ildsted befandt sig næsten altid i det første rum vest for indgangsrummet, dvs. mellem beboelsesendens 2. og 3. sæt tagbærende stolper (set fra vest), og heldige udgravninger viser også, at husets vestende var indrettet som forråds-kammer (Webley 2008, 71ff).

Der er registreret 34 lerkarskår i forbindelse med udgravningen af stolpehuller tilhørende pladsens langhuse. Af disse har 14 skår ikke kunnet funktionsbestemmes. På den baggrund er de statistiske udsagnsmuligheder naturligvis begrænsede. Der ses dog alligevel visse tendenser. Næsten 2/3 af skårmaterielet er fundet i husets vestende, mens kun ni skår er fundet i husenes staldende. 18 skår eller lidt over halvdelen er fundet i de to sæt tagbærende stolper, der tilsammen danner rammen for husets formodede forråds-kammer. Blandt de funktionsbestemte skår er det netop skår fra forråds-kar, der dominerer her, og bortset fra et skår i en indgangsstolpe, er der ikke fundet skår fra forråds-kar i andre dele af huset. Øvrige lerkartyper er mere jævnt fordelt. Hvis man ser bort fra de to formodede nedsatte hankekar i K1007, findes denne kartype dog også kun i forbindelse med forrådsrummet samt i stalden, hvor eneste anden kartype er fad. Begge typer kan have været anvendt i forbindelse med malkning.

Det skal desuden bemærkes, at der trods en relativt stor forekomst af skår fra fodbægre i pladsens gruber, i alt syv fundnumre (Forundersøgelsen x52, udgravningen x1090, x1171, x1184, x1271, x1373, x1382), er der ikke fundet skår fra sådanne i forbindelse med pladsens huse.

Skår antal Sum 34	Beb. 1	Beb. 2	Beb.3	Indgangs- stolper	Stald 1	Stald 2	Stald 3
Skål		1					
Forråds-kar	3	4		1			
Hankekar	2		2		1	1	1
Fad	1				1	1	
Kop			1				
Ubestemt	4	3		3	1	2	1
I alt	10	8	3	4	3	4	2

Figur 13. Potteskår fra langhusenes stolper fordelt på kartyper.

Opsummering af bebyggelsesudredningen i Felt 1.

Udgravningerne har med overvejende sandsynlighed påvist en bebyggelse bestående af i alt 26 huse fra den tidlige del af ældre romersk jernalder, muligvis med start i første århundrede f.v.t og næppe senere end 1. årh. e.v.t. Der er påvist 11 langhuse, der hver antages at repræsentere et gårdsanlæg med et varierende antal økonomibygninger og staklader. Den stratigrafiske redegørelse har sandsynliggjort følgende pladshistorik, om end en række udsagn må betegnes som relativt usikre. Bebyggelsen antages at starte som en egentlig rækkebebyggelse med tre langhuse med tilstødende gavleender over et forløb på 55 meter ønø-vsv (Langhuse K1006, K1023, K1001). I fase 2 forskydes bebyggelsen mod nord, men den parallelle række af langhuse ses ikke længere (Langhuse K1009, K1020, K1022). I fase 3 rykker langhusene igen mod syd, de to gårde længst mod øst genopføres på deres oprindelige tomt, mens langhuset i den vestlige del af pladsen opføres midt mellem tomten fra fase 1 og 2 (Langhuse K1003, K1016, K1007). I fjerde

fase findes den midterste gård ikke, mens den vestlige gård nu opføres på tomten af fase 1, mens den østlige gård placeres diagonalt herfor på tomten til gårdsfase 2 (Langhuse K1006 og K1015). Hegn ses i fragment ved den østlig og midterste gård og regnes til de sene faser (hhv. 4 og 3), mens gruber tilsyneladende fungerer som afgrænsning af gårdstomterne i de tidlige bebyggelsesfaser, hvor de danner antydninger af rektangulære eller kvadratiske rum.

Pladsen er totalt udgravet på nær den vestlige ende, der forstyrres af Oddervej. Topografisk er det dog begrænset, hvor meget af bebyggelsen, der er forstyrret herved.

Felt 2:

Ved forundersøgelsen var der på baggrund af arkæologiske observationer i søgegrøfterne udpeget to mulige huse, mens den geofysiske prospektion pegede på fem andre huse indenfor felt 2.

I forhold til de udpegede 1,5 ha blev felt 2 beskåret til ca. 1/3 eller 5150 m². fordelt på tre parallelle, øst-vest orienterede baner og et mindre felt. Den kraftige beskæring af udgravningsarealet skyldtes en relativt lav anlægsintensitet med et fravær af konstruktioner og grave, også selv om undersøgelsen omfattede alle seks steder, hvor der var udpeget huse ved hjælp af geofysisk metode, samt ét af de to steder, hvor en mulig hustomt var observeret ad arkæologisk vej.

Figur 4. Udgravede felter i det administrative areal, Felt 2. Anlæg tolket som gruber er fremhævet med brun farve.

De tre jordfæstegrave udpeget midt i felt 2 ændrede form ved afrømning, og tolkningen kunne ikke længere opretholdes. Der fandtes ikke flere urnebrandgrave, end de to urner med samme anlægsnummer, A817, der var fundet og udgravet under forundersøgelsen.

De arkæologisk interessante anlæg blandt de spredte fyldskifter begrænsede sig derfor til et antal gruber af forskellig form og karakter, der i de fleste tilfælde blev undersøgt af frivillige fra Østjyske Amatørarkæologer. Alt daterende materiale i form af keramik kan henføres til førromersk jernalders periode I. Under forundersøgelsen blev A344 opfattet som en ovn. Ved udgravningen fik anlægget nr. A2173 og ses som et nærmest korsformet anlæg i det midterste af de tre store felter. Trods den indledende tolkning blev anlægget ikke undersøgt yderligere. Det kan skyldes, at der ikke forelå en udgravningsberetning for forundersøgelsen, da udgravningerne blev foretaget, og det ser ved gennemgangen af det fundne materiale ud til i mange tilfælde at være en svaghed ved de senere undersøgelser, at der ikke kunne prioriteres bedre ud fra en forundersøgelsesrapport.

Felt 3:

Der var på forhånd udpeget to mulige huse på baggrund af de arkæologiske forundersøgelser samt yderligere fem ved geofysisk metode. Af den grund var et areal på ca. 1 ha. udpeget til udgravning. Belært af de negative resultater fra særligt felt 2 og til dels felt 5, blev det besluttet at afrømme omkring de udpegede hustomt-lokaliteter og kun i fornødent omfang udvide herfra. Da der i udgravningens formål var indlejret en hensigt om afprøvning af geofysikken som prospektionsmetode blev alle fem steder med geofysisk udpegede huse afrømmet, mens der blot blev åbnet omkring et enkelt af de to arkæologisk udpegede huse. I alle tilfælde var resultatet negativt. Afrømningerne i felt 3 omfattede tre mindre felter på hhv. 208, 338 og 481 m². En del af de indmålte fyldskifter må vurderes at være naturlige, bl.a. stenspor og rodvæltre, og den arkæologisk interessante anlægsaktivitet i området var relativt lav. Der blev derfor ikke gennemført yderligere undersøgelser i felt 3.

De arkæologiske aktiviteter i Felt 3 kan vi a fund af keramik dateres til førromersk jernalders periode I.

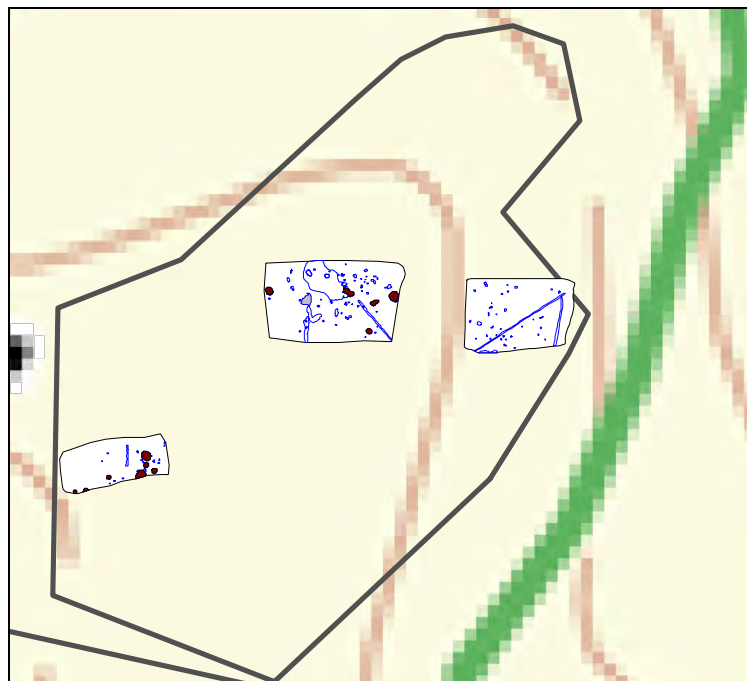

Fig. 5. De tre små felter indenfor det administrative Felt 3 var tilstrækkeligt til at konstatere, at der ikke fandtes husrester, de steder, hvor de var blevet udpeget ved forundersøgelse og geofysisk kartering. Gruber er fremhævet med brun farve.

Felt 4:

Der var ved forundersøgelsen iagttaget spor af en mulig uregelmæssig grøft, dog med et tilsyneladende ophør i en kort ekstra grøft trukket mellem to af de tre søgegrøfter, hvor anlægssporet havde været synligt. I løbet af feltarbejdet blev det besluttet ikke at gennemføre udgravningen af felt 4, og den mulige, men måske nok tvivlsomme, grøft blev derfor ikke undersøgt yderligere. Grøften befinder sig oveni en smal tange med signatur for eng på O1-kort over området, og spørgsmålet er, om grøften reelt blot er et spor af engen. Lignende fyldskifter ses i flere søgegrøfter sammenfaldene med engsignatur på O1-kortet.

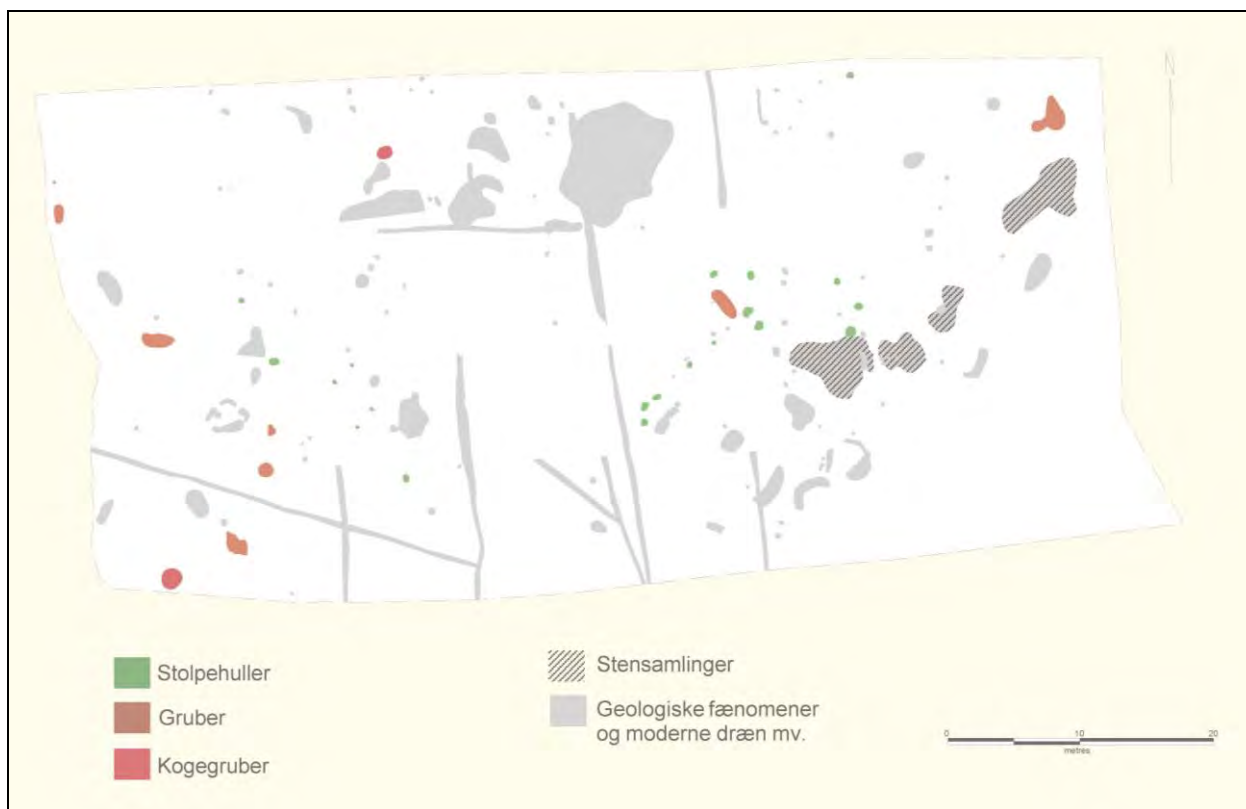
Figur 6. Forundersøgelsesområdet omkring Felt 4 med grøftelignende fyldskifter på baggrund af O1-kort.

Felt 5:

Udgravningen i felt 5 afdækkede et aktivitetsområde med spredte gruber, kogestensgruber og en koncentration af stolpehuller, der formentlig udgør resterne af et stærkt nedslidt langhus. Undergrunden var fra naturens side meget varieret med megen manganudfældning samt "lommer" med mange hånd- til hovedstore sten. Nogle steder så stensamlingerne dog ud til aktivt at være anlagt i løst sammenhængende stentæpper, hvori der fremkom enkelte skår og flintafslag ved afrensning. Disse tolkes som enten spor af markrydning eller af deciderede stenlægninger, der siden er forstyrrede af pløjning.

I felt 5 fremkom 2 kogegruber, 7 gruber, 21 stolpehuller og 4 stentæpper.

Der var stort set ikke mere tilbage af de stolper, der havde været påtruffet under forundersøgelse, og det lykkedes ikke at påvise det formodede hus fra forundersøgelsen. De mest overbevisende stolper kom derimod lige øst for det formodede hus. Men også her var det umuligt at tolke et hus ud af de få tilnærmelsesvis gode stolper. Østligt i feltet fremkom stensamlinger i kulturjord med lidt fund. En væsentlig koncentration (A5175) blev afrenset. Heromkring kom der stolper men desværre ikke i noget system. Stensamlingen havde karakter af at være anlagt. Der var bl.a. en streng af større sten på linje. Men tolkningen er uklar. Anlægget blev mere diffust i vestlig retning. Stensamlingerne lå muligvis i en form for

Figur 7. Anlægsaktiviteterne i felt 5 var spredte og usammenhængende.

bånd, der flugter med den mest plausible struktur i stolperne, nemlig en hegnslignede stolperække. På O1-kort ses, at koncentrationen af stensamlinger og stolpehuller omtrent lukker mellem to forgreninger af et engområde.

Undergrunden var i det meste af feltet meget stenet med mange hånd- til hovedstore sten indlejret i undergrund.

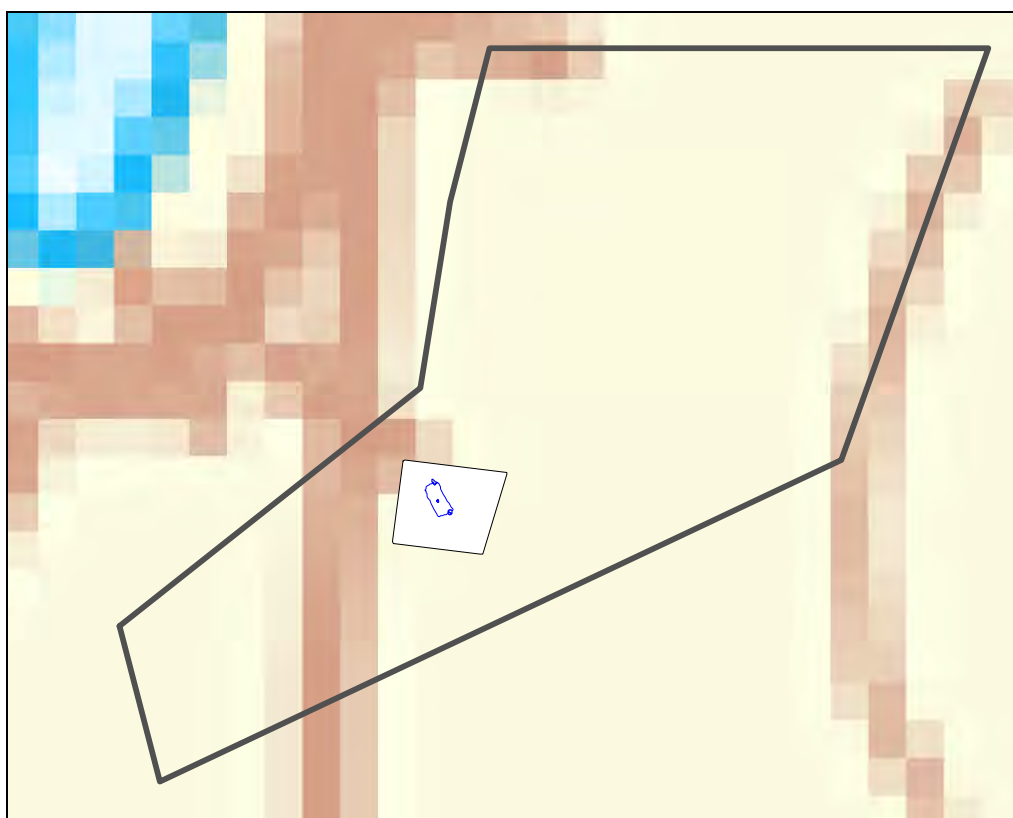
Af reelle anlæg var der blot nogle enkelte kogegruber og spredte, mulige stolpehuller, der ikke dannede strukturer. Til trods for at stolpehuller og strukturer blev grundigt eftersøgt.

Genstandsmaterialet fra felt 5, x5001-5011 omfatter keramik og flintafslag. Ingen fund giver afgørende dateringsholdepunkter. Keramikken er dog generelt mere groft magret end jernalderkeramik uden så store korn som i neolitikum. Flinten kunne desuden pege på en datering i yngre bronzealder, det gælder især x5001, der kan opfattes som en flækkekniv af karakteristisk yngre bronzealdertype.

Felt 6

Årsagen til udpegningen af de ca. 1300 m² under felt 6 fremgår af forundersøgelsens lidt ufærdige beretningstekst: "Et område (grøft 1001), hvor der på grund af anlægsarbejde ikke kunne foretages udvidelser, indeholdt en grønne med brændt materiale, 4 stk. ca. 30x50 cm store sten, samt en varmepåvirket tyndnakket økse, der blev i samme område registreret flere lyst grålige anlæg. Muligheden for at der er tale om en palisade i forbindelse med en [tidlig neolitisk] langhøj foreligger". Trods ildpåvirkning i såvel nakke og æggen, synes den brede, kort og tykke tyndnakkede økse snarest at være af en type fra sen dyssetid eller tidlig jættestuetid, hvilket næppe understøtter tolkningen af anlæg A1556/A6000 som en del af en langhøj.

Ved udgravningens begyndelse lå en omfattende jordvold eller et jorddepot henover udgravningsfeltet. Det var angiveligt meningen, at dette jorddepot skulle flyttes, men trods henvendelser til Helge Haubo, Aarhus Kommune, blev det aldrig til noget (jorddepotet er der stadig (februar 2018)). Da der imidlertid var tvivl om anlæggets beskaffenhed, og det samtidig viste sig, at det fyldskifte, der var tolket som mulig palisade/gavl i langhøjen, kunne fremgraves ved et beskedent indgreb i jordvolden, blev dette i første omgang valgt. Herefter ville man med væsentligt større vægt kunne forlange jorddepotet fjernet. Afrømningen af forundersøgelsens A1556/undersøgelsens A6000, der lå blottet direkte under jordvolden, viste, at der næppe kunne være tale om en palisade i en langhøj. Det for tolkningen centrale fyldskifte blev genfundet men viste sig at være en udvasket oval med lav, ujævn dybde og helt uden kulturspor (fotos 6002-6008). Den på toppen af anlægget fundne tyndnakkede økse fra forundersøgelsen, kan således ikke forklares, men undersøgelsen gav ikke rygstød til, at der kunne foretages yderligere.

Figur 8. På grund af en markant jordbunke var det kun muligt at undersøge en lille del af det udpegede areal under Felt 6. Det var dog nok til at konstatere, at her næppe var spor efter en neolitisk langhøj.

Felt 7:

I dette område bestående af en sydvendt skråning, en langstrakt, fugtig lavning, samt et lavtliggende plateau fremkom to overordnede aktivitetsområder fra hhv. yngre bronzealder (mod vest) og fra yngre stenalders mellemste del (mod øst).

I felt 7 fremkom et lille antal kogegruber, en del gruber, spredte stolpehuller, fire stentæpper og et vådområde med aktivitetsspor. Der kunne udredes et muligt langhus fra yngre bronzealder, et pyroteknisk anlæg, en opbevaringsgrube/ovn? Dateringsrammen efter gennemgang af det hjembragte materiale er sen yngre bronzealder eller evt. tidligste førromerske jernalder, mens de neolitiske fund er færre fra selve udgravningen, end forundersøgelsen tilsagde.

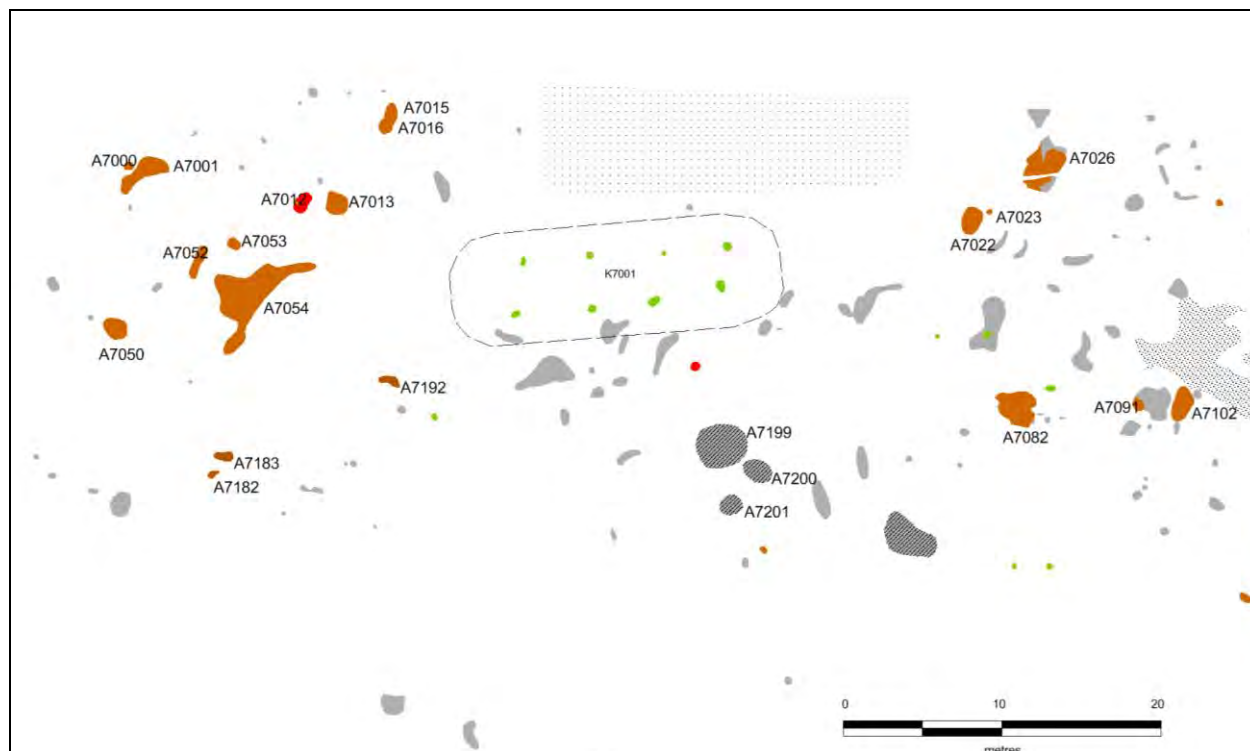
Figur 9. Samlet oversigt over undersøgelserne i Felt 7.

Gruberne fra yngre bronzealder var vidt forskellige i form og indhold og afspejler formentlig forskellige funktioner. Der er grund til at tro, at nogle af gruberne har været i brug samtidig og måske er udtryk for sammenhængende aktiviteter. En del af feltet viste sig at være forstyrret af planeringen til en moderne ridebane, der kan have ødelagt sporene af selve bebyggelsen. Enkelte anlæg med meget ringe dybde kan dog opfattes som bunden af stærkt nedslidte stolpehuller. Der kan således være tale om et enkelt, meget dårligt bevaret bronzealderhus i forbindelse med gruberne i feltets østlige del (K7001, Fig. 10). Flere af stolpehullerne fremstod mindre overbevisende ved snit. På baggrund af deres indbyrdes placering og ud fra formodningen om, at der i forvejen var tale om anlæg af ringe dybde, der blev afrømmet af to omgange (forundersøgelse og udgravning) samt nærheden til aktivitetsgruber og topografisk placering fastholdes tolkningen langhus med forbehold. Det må tilmed bemærkes, at stolpesætningen ikke er så symmetrisk, som man burde forvente af et treskibet hus. På den anden side er lignende asymmetriske strukturer med omtrent samme datering tidligere udskilt i den arkæologiske litteratur (Runge 2009, 398f.). Afstandene mellem de tagbærende stolper øgedes fra øst mod vest fra 2,7 m mellem det østligste sæt til 3,3 m mellem det vestligste sæt. En anslået længde af huset vil være 18-20 m og en anslået bredde ca. 6 m. og flere af dem fremstod mindre overbevisende i snittet. På baggrund af deres indbyrdes placering og ud fra formodningen om, at der i forvejen var tale om anlæg af ringe dybde, der blev afrømmet af to omgange (forundersøgelse og udgravning) samt nærheden til aktivitetsgruber og topografisk placering fastholdes tolkningen langhus med forbehold. Det må tilmed bemærkes, at stolpesætningen ikke er så symmetrisk, som man burde forvente af et treskibet hus. På den anden side er lignende asymmetriske strukturer med omtrent samme datering tidligere udskilt i den arkæologiske litteratur (Runge 2009, 398f.). Der blev ikke udtaget jordprøver fra de nedslidte og lettere tvivlsomme stolper, og da der heller ikke blev gjort fund, vil det ikke være muligt at nå til en nærmere afklaring af huset som forhistorisk fænomen.

I feltets vestlige del fremkom et lille kulturlag/oldtidsdyrkningslag, som var fundtomt, men hvori der var enkelte anlæg, blandt andet en grube med brændt materiale. Syd for lavningen udgravedes en koncentration af stolpehuller og gruber, hvor af enkelte kan keramikdateres til neolitikum. Ingen stolpehuller var dybe eller kraftige, men der er muligvis tale om spor af toskibede huskonstruktioner. Der var ved forundersøgelsen registreret flere anlægsspor med en datering til yngre stenalderstragtbægerkultur. Flere af disse anlæg (A180, A205, A1441, A1442, A1443) blev ikke genfundet under afrømningen af felt 7, men oldsager tilknyttet disse anlæg fra forundersøgelsen antyder, at de må være blevet overset, eller at de har været så overfladiske, at de ikke har tålt endnu en afrømning med maskine. At sidstnævnte kan være tilfældet antydes af forundersøgelsens A1445,

der blev genfundet under afrømningen til felt 7 og indmålt som A7295 i en væsentligt mindre form end oprindeligt. Snit gennem anlægget viser da også et meget overfladisk bevaret fyldskifte. Fundene fra forundersøgelsen fra dette anlæg daterer det klart til tragt bægerkulturen, enten TNA-II eller MN I-II. Yderligere to anlæg dateret til bronzealderen, A1703 og A1704 samt formentlig ældre jernalder, A182, heller ikke blev genfundet.

Det østlige aktivitetsområde

Figur 10. Gruber og andre aktivitetsspor omkring det mulige langhus fra yngre bronzealder.

A7012 og A7013:

Umiddelbart øst for K7001 fremkom flere interessante gruber, der muligvis skal ses i sammenhæng. To af disse gruber lå med blot ca. 1. meters mellemrum, og de kan muligvis ses enten som resultater af forskellige stadier i en arbejdsproces eller som del af et sammenhængende anlæg. A7012 blev erkendt i fladen som en klart afgrænset, nyreformet, trækulsholdig grube og tolket som en kogegrube. Gruben var kun ca. 15 cm dyb og var klart adskilt fra A7013, men kan være udtryk for udrømning efter endt brænding i A7103 eller som trækulsmile eller antændelsessted med en funktion i forhold til brændingen i A7013. Grundet den høje grad af nedslidning i området, er det dog også muligt, at A7012 og A7013 oprindeligt har været sammenhængende i et højere niveau. Der kunne således i stedet være tale om en horisontalovn med indfyring i en bigrube (A7012), hvorfra varmen ledtes ind i det egentlige ovnkammer (A7013). I så fald bør anlægget have haft en ovnkappe, der ikke er bevaret. Udgraveren af A7013 observerede en tendens til at undergrundslaget i lag 5 stedvis optrådte som "klodser". Denne detalje ville i overensstemmelse med sidstnævnte tolkning være et udtryk for en anordning, hvor varmen har været ledt op gennem hulrum i ovnens bund.

A7013 fremstod som et lyst gråbrunt fyldskifte, der var lettere diffust afgrænset mod undergrunden. Ved snitning og efterfølgende tømning viste anlægget sig at være en meget regulær kegleformet nedgravning med flad, cirkulær bund (se anlægsbeskrivelse nedenfor). Grubens øvre diameter var 150 cm og den nedre 70 cm. Dybden var 66 cm.

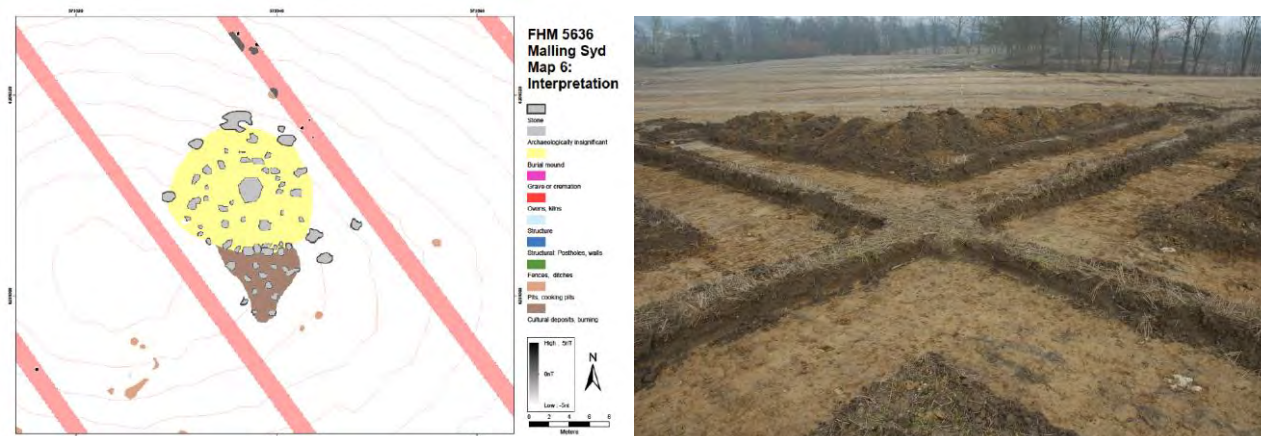
Grubens bundlag bestod af delvist varmepåvirket undergrundsler og askeholdigt fyld (lag 5). Herover var et brandlag af aske og trækul med flere keramikkoncentrationer, der lå op ad grubens østlige side (lag 4). Over keramikkoncentrationerne var der endnu et askelag uden trækul med en udstrækning, der begrænsede sig til et mindre areal østligt i gruben. Endelig var af to opfyldslag (lag 1 og 2).

De askeholdige bundlag og grubens form kunne tyde på at den har haft en ovnlignende funktion - eventuelt som en neddybet mile. En mulig tolkning kan være, at lag 4 og keramikken i denne er en aktivitet affødt af grubens oprindelige funktion. Lag 4 kan således være udtryk for, at man efter brændingen har rømmet aske og fejlbrændt keramik op ad anlæggets sider for at komme frem til ovnens indhold. Der var ingen spor af en egentlig ovnkuppel i form af en lerkappe. Men milen kan i stedet have været lukket med græstørv, som det kendes langt op i historisk tid (Jensen, 1924: 38). Der fandtes ikke store mængder af sekundært brændt keramik i gruben, så i fald der er tale om en decideret keramikmile, bør keramikken i gruben være udtryk for fragmenterede kardele, der er efterladt efter en enkeltstående brænding.

Felt 8.

Den geomagnetiske forundersøgelse havde antydnet, at der kunne være en gravhøj eller en megalitgrav på stedet, angiveligt i form af et stentæppe, og der var derfor udpeget et lille udgravningsfelt på samlet 1.200 m². Der blev derfor oprette en krydsbalk, hvis profiler dog ikke gav antydninger af gravhøjfyld. I undergrunden sås dog et svagt aftegnet, uregelmæssigt fyldskifte samt en større og flere mindre sten i centrum af den etablerede balk. Fyldskiftet og området med sten blev derfor undersøgt nærmere, i det der efter udgravningslederens opfattelse kunne være tale om en jordfæstegrav fra ældre romersk jernalder. Fundet af et lerkarskår ved afrensning havde givetvis medvirket til en sådan opfattelse (ikke hjemtaget). Konklusionen på undersøgelserne var imidlertid, at der ikke var tale om resterne af en grav eller gravhøj men derimod en rodvælter og/eller en undergravet sten, i hvis nedgravning der var opfyldt med mindre sten. Her kan der med god vilje tales om en rydningsrøse.

En enkelt skiveskraber af flint er registreret som x8001, men den er ikke tilknyttet et anlæg.

Figur 21. Tolkningen af de geomagnetiske udslag i felt 8 som en gravhøj førte under udgravningen til oprettelsen af en klassisk krydsbalk. Den indledende tolkning kunne ikke opretholdes.

Naturvidenskabelige undersøgelser af makrofossiler

193 floteringsprøver fra udgravningens arkæologiske fyldskifter er blevet gennemgået kursorisk af Afdeling for Konservering og Naturvidenskab ved Moesgaard Museum (rapport ved mag. art. Marianne Høyem Andreassen). Heraf stammer 174 af de gennemgåede prøver fra Felt 1, en enkelt stammer fra felt 5, mens 18 stammer fra felt 7. Mængderne af makrofossilt materiale i form af korn og ukrudstfrø betegnes som relativt lavt, hvilket er typisk for oldtidsbebyggelser i Østjylland. De tegner derfor et billede af afgrøder, indsamlede planter og ukrudt, der er vigtigt, men imidlertid ikke kan betegnes som komplet.

Foruden en række ubestemte kornkernefragmenter er der i Felt 1 fundet kornkerner fra byg i 21 prøver, en enkelt af dem kunne identificeres som avnklædt byg, der var desuden kerner fra hvede i én prøve, rug i 9 prøver og havre i 13 prøver, samt hørfrø i 5. Rugkornene i huse fra ældre romersk jernalder må betegnes som en overraskelse, idet rugen først opfattes som indført i yngre romersk jernalder i Danmark. Alle øvrige fund af makrofossilt materiale må derimod betegnes som forventeligt for en bebyggelse fra ældre jernalder.

Desuden var der en del ukrudtsfrø eller frø fra indsamlede nytteplanter fra bleg/fersken-pileurt, gåsefod, ærteblomstfamillien, snerre, snerle-pileurt, gul frøstjerne, hanekro, græsser og hejre. Alle ukrudtssorter betegnes som sorter, der kan være indblandet i forbindelse med høst. Der blev fundet rodknold fra knoldet draphavre, hasselnøddeskaller, en hel del trækul, forkullede stængler af hedelyng, forkullede museekskrementer. Pileurt-sorterne, der er almindeligst forekommende, samt snerre, gåsefod og lyng kan alle anvendes som farveplanter, men flere af dem er tilmed spiseplanter eller har medicinske egenskaber. Hejre, hanekro, gul frøstjerne og knoldet draphavre må betegnes som ukrudt.

Ser man på fordelingen af de makrofossile arter i de enkelte huse, tegner der sig et billede, der med forbehold for de små mængder, måske tegner et billede af produktionsforhold og landskabsudnyttelsen i ældre romersk jernalder. Fordelingen af korn er relativt ligelig i alle dele af husene, endda med en lille tendens til mere korn i husenes staldender. Det kan skyldes, at kornloftet befandt sig over husenes stalde, eller at dyrene er fodret med aks, hvorpå der endnu sad rester af korn. Havre er noget hyppigere i stalden end i beboelsesenden af husene (6 mod 2 forekomster, desuden 3 forekomster i indgangsstolper), hvilket kan skyldes brug som hestefoder. Mere oplysende er det, at græs er hyppigst og ærteblomstfamilien kun findes i stalden. Der er dog tale om en relativt beskedne forekomst, der dog kan tyde på indsamling til foderbrug. Det kan også være interessant at nævne forskellen mellem langhusene og de udskilte økonomibygninger. Ukrudt og foderplanter er sjældne eller ikke forekommende. I K1004 er der fund af hør og fire forekomster af pileurt. Det kan hænge sammen med brugen af dette hus til farvning og/eller tekstilfremstilling. I K1008 er der to forekomster af byg og intet andet. Kan man forestille sig, at der er tale om et bryghus? I K1010 er der også fundet to prøver med byg, men rug og pileurt forekommer også og besværer en entydig tolkning. I K1014 er der fundet hør og græs. Disse fire huse er alle huse med tre sæt tagbærende stolper og indgang. I K1011, der ikke har indgang, er der fundet en blandet sammensætning af arter, der måske antyder, at huset har haft funktion som almindeligt beboelseshus (2xhavre, byg, rug, korn, hasselnød, pileurt, knoldet draphavre). Græs i staklade K1017 er ikke i modstrid med den generelle antagelse af stakladernes funktion som oplagringsplads for dyrefoder.

De nævnte forekomster er så små, at det ovenstående må tages med solide forbehold, og det skal tilmed nævnes, at der kun er tale om en kursorisk gennemgang af materialet. Desuden blev der ikke konsekvent udtaget jordprøver fra pladsens økonomibygninger, hvorfor makrofossilt

materiale er underrepræsenteret. På sigt vil en indsamling af lignende materiale fra et større antal hustomter kunne danne et statistisk belæg for et stærkere belæg for udsagn af samme karakter. Fund af forslagget sand i otte prøver understøtter en antagelse af, at enkelte af husene i Felt 1 kan være brandtomter (K1007, K1015, K1023).

Prøven fra felt 5 indeholdt kun trækul.

Fra Felt 7 var resultaterne relativt beskedne. Der var trækul i varierende mængde i alle prøver, korn af byg i to prøver, brødhvede/durum og emmer/spelt i hver én prøve. Der var desuden hasselnøddeskaller i en prøve.

En mængde meget store trækul fra grube A10215, umiddelbart indenfor indgangen til K1007, der ved udgravningen fremstod som bygningstømmer, er bestemt som egetræ fra en yngre stamme, og prøverne var så ensartede, at de kan stamme fra samme stykke. Det var dog ikke muligt at bestemme, om der kunne være tale om bræddetræ fra f.eks. en dør, en kiste eller en stolpe (rapport ved ph.d. Welmoed Out, Afdeling for konservering og Naturvidenskab, Moesgaard Museum).

Der er indsendt 31 makrofossiler, hovedsageligt korn, til C¹⁴-datering ved Ams-laboratoriet ved Aarhus Universitet. Prøverne er i alle tilfælde fra stolpehuller fra hustomter i Felt 1. Resultaterne herfra foreligger endnu ikke og lægges til sagen på et senere tidspunkt.

Opsummering og konklusion

De arkæologiske forundersøgelser af 32 ha ved Malling Syd førte til udpegning af i alt otte større og mindre arealer, i alt 5 ha, med så omfattende fortidsminder, at arkæologiske undersøgelser var nødvendige inden frigivelse til anlægsarbejde. Spredt over hele arealet var fundet bebyggelsesspor fra bondestenalderens tragtbægerkultur, yngre bronzealder, ældre førromersk jernalder og romersk jernalder i form af gruber, ovne, kulturlag, huse, brandgrave, jordfæstegrave en mulig rundhøj fra sten-eller bronzealder og en mulig langhøj fra en tidlig del af tragtbægerkulturen. Der var desuden gjort et fund af en økse fra bondestenalderens Enkeltgravskultur eller fra Senneolitikum.

Foråret 2016 koncentreredes om undersøgelser af felterne 5, 7 og 8, hvor der var fundet hhv. bebyggelse fra bronze-eller jernalder, neolitikum, bronzealder og tidlig jernalder, mens der ved geomagnetiske undersøgelser var påvist en mulig rundhøj eller megalitgrav i Felt 8. Der var arkæologisk antydning af mindst et hus i Felt 5 to huse i Felt 7, mens geomagnetiske undersøgelser antydede op til seks huse i Felt 7. Generelt set må resultaterne af de arkæologiske undersøgelser siges at være skuffende. I Felt 5 viste bebyggelsessporene sig at være sparsomme, og hverken her eller i Felt 7 fremkom sikre forhistoriske hustomter. Et muligt, om end lidt tvivlsomt, treskibet hus, måske fra yngre bronzealder, er dog udskilt i Felt 7. I dette felt fremkom en del grubeaktivitet og nedslidte anlæg fra såvel tragtbægerkulturen, yngre bronzealders senere del, evt. også den tidligste del af førromersk jernalder. Der kunne ikke påvises en gravhøj i felt 8. I Efteråret 2016 udgravedes Felt 1, 2, 3 og 6. De arkæologiske forundersøgelser havde peget på mindst to huse i hvert af felterne 2 og 3, mens der ved geomagnetik var antydning af fem huse i hvert af de to felter. Ved de arkæologiske undersøgelser kunne der imidlertid ikke påvises forhistoriske huskonstruktioner og de op til 14 jordfæstegrave, der skulle være påvist i felterne 1-3 kunne heller ikke findes. I lyset af forårets skuffende resultater blev der derfor foretaget prioriteringer med henblik på at nedbringe bygherres omkostninger til arkæologi mest muligt. Felt 4, hvor der var påvist et muligt grøfteanlæg, blev helt bortprioriteret. Kun en tredjedel af felt 2 blev afdækket

med maskine, og i felt tre blev der kun åbnet tre meget lokale felter, hvor der angiveligt skulle kunne findes huse. I begge felter fandtes aktivitetsspor, særligt i form af gruber og spredte stolpehuller og særligt tæt i felt 2's sydlige del. Alle daterende fund hører til i den tidlige del af førromersk jernalder. De trods alt sparsomme bebyggelsesspor førte desuden til en prioritering af det løntunge mandskab i Felt 1, mens undersøgelser i Felt 2 hovedsageligt blev udført af amatører fra Østjyske Amatørarkæologer. Der blev ikke undersøgt anlæg i Felt 3, men lidt daterende materiale blev hjembragt. Udgravningens lyspunkt var på baggrund af det ovenfor beskrevne uden sammenligning resultaterne i Felt 1, hvor der blev fundet 26 hustomter fra ældre romersk jernalder, repræsenterende en lille landsby bestående af to-tre samtidige gårde i op til fire faser. Bebyggelsen er relativt stationær med to overlappende faser ved de fleste langhuse. De stratigrafiske forhold, den sparsomme keramik fra husenes stolpehuller samt fraværet af fuldstændige hegnforløb har dog vanskeliggjort faseudredninger, der derfor må anses som tentativ. Til trods herfor er bebyggelsen i Felt 1 sammen med udgravningerne ved Bendixminde nær Odder (FHM 5450-5454) de vigtigste lokaliteter med huse fra romersk jernalder i den del af Moesgård Museums ansvarsområde, der befinder sig syd for Beder-Malling. I såvel størrelse som struktur minder de to pladser en del om hinanden. Pladsen vil derfor utvivlsomt blive en referenceplads for fremtidige udgravninger og fungerer som et vigtigt sammenligningsgrundlag for udgravninger nord for Aarhus, hvor bebyggelsessporene fra ældre romersk jernalder er væsentligt mere omfattende. Fund af rugkerner i flere stolpehuller betegnes som overraskende tidlige forekomster.

På grund af en jordbunke kunne der ikke foretages tilfredsstillende udgravning af Felt 6. Det var dog muligt at afdække fundstedet for en tyndnakket økse, der ved forundersøgelsen gav anledning til en tolkning af området som en langhøj-tomt. De sparsomme undersøgelser gjorde det overvejende usandsynligt, at denne tolkning kunne opretholdes.

Fremtid

De arkæologiske undersøgelser af de 52 ha ved Malling Syd er nu afsluttet og området frigivet til anlægsarbejde. De fleste analyser er afsluttet, så der nu kun mangler resultater fra de C¹⁴-analyser, der er indsendt til Ams-laboratoriet ved Aarhus Universitet. I lyset af det fundne er dateringer af makrofossilprøver fra huskonstruktioner i Felt 1 blevet prioriteret højt.

Området omkring Malling Syd vil dog fortsat ved fremtidigt anlægsarbejde have høj prioritet. De relativt tætte bebyggelsesspor i form af gruber og pyrotekniske anlæg i undersøgelsesområdets sydøstlige del, Felt 2, 3 og 7 lader formode, at der må være en nærliggende bebyggelse med huse fra bronzealder og tidlig førromersk jernalder, samt muligvis tragt bægerkultur. Umiddelbart syd for felterne 2 og 7 er der et oplagt fladt terræn for en sådan bebyggelse. Bebyggelsen fra ældre romersk jernalder i Felt 1 synes derimod stort set at være afgrænset af de arkæologiske undersøgelser. Den vestlige del af pladsen er her forstyrret af Oddervej og umiddelbart vest herfor er terrænet så kuperet, at det næppe har været anvendt til jernalderbebyggelse. Der er dog en lille mulighed for, at bebyggelsens gravplads kan befinde sig i dette terræn, måske snarest nær toppen af bakkedraget mod vest.

I forhold til en evaluering af det arkæologiske arbejde med henblik på fremtiden, er der i hvert fald to forhold, der springer i øjnene. De arkæologiske forundersøgelser gav et delvist fortegnet billede

af den forhistoriske bebyggelsesaktivitet, og på nær i Felt 1 var resultaterne af de arkæologiske udgravninger skuffende. Det er derfor allerede implementeret, at større arkæologiske forundersøgelser fremover gennemføres af arkæologer med større erfaring, end tilfældet var ved Malling Syd. Det er samtidig klart, at geomagnetiske forundersøgelser som arkæologisk prospektionsmetode, ikke fremover kan anbefales i et terræn som det østjyske.

Referencer

- Becker, C. J. 1965. Ein früheisenzeitliches Dorf bei Grøntoft, Westjütland. Vorbericht über die Ausgrabungen 1961-63. *Acta Archaeologica* Vol. XXXVI, 1965. 209-222.
- Becker, C. J. 1968. Das zweite Früheisenzeitliche Dorf bei Grøntoft, Westjütland. 2. Vorbericht: Die Ausgrabungen 1964-66. *Acta Archaeologica* Vol. XXXIX, 1968. 235-255.
- Becker, C. J. 1971. Früheisenzeitliche Dörfer bei Grøntoft, Westjütland, 3. Vorbericht: Die Ausgrabungen 1967-68. *Acta Archaeologica* Vol. XLII, 1971. 79-110.
- Becker, C. J. 1982. Siedlungen der Bronzezeit und der vorrömischen Eisenzeit in Dänemark. *Offa* 39, 1982. 53-71.
- Ejstrud, B. & C. K. Jensen 2000. *Vendehøj – landsby og gravplads*. Kulturhistorisk Museums skrifter 1/Jysk Arkæologisk Selskab.
- Haue, N. 2012. *Jernalderens samfund i Nordjylland – belyst med udgangspunkt i byhøjen Nr. Tranders, Aalborg*. Upubl. ph.d.-afhandling. Aarhus Universitet.
- Jensen, C. K. 2005. *Kontekstuel kronologi – en revision af det kronologiske grundlag for førromersk jernalder i Sydsandinavien*. Lag 7. Forlaget Kulturlaget, Højbjerg.
- Jensen, J. 1997. *Fra Bronze- til Jernalder. En kronologisk undersøgelse*. Nordiske Fortidsminder, Serie B, Bind 15. København.
- Rindel, P. O. 1997. Den keramiske udvikling i sen førromersk og ældre romersk jernalder i Sønderjylland. I: J. Martens (red.) *Chronological Problems of the Pre-Roman Iron Age in Northern Europe. Symposium at the Institute of Prehistoric and Classical Archaeology, University of Copenhagen, December 8, 1992*. Arkæologiske Studier, Vol. 7, Danmarks Universitetsforlag. 159-167.
- Runge, M. 2009. *Nørre Hedegård. En nordjysk byhøj fra ældre jernalder*. Nordjyllands Historiske Museum/Jysk Arkæologisk Selskab.
- Webley, L. 2008. *Iron Age Households. Structure and Practice in Western Denmark, 500 BC-AD 200*. Jysk Arkæologisk Selskab.

BILAG 8 Deklaration - vedr.
forsynings- og afløbsledning mv.
vedr. nr. 1,19, 21,43

BILAG 10

Deklaration vedr. supplerings af lokalplan 1020

Matr.nr. 3a, del af matr.nr. 2h og matr.nr. 11,
alle Krekær By, Malling samt matr.nr. 3s og del
af matr.nr. 6u, alle Pedholt By, Malling

Anmelder:
CVR: 38502522
AAKJAER Landinspektører
Vestergade 8
8000 Aarhus C
Tlf. 86 13 29 22

Afgift kr. 1.660,00

DEKLARATION TIL SUPPLERING AF LOKALPLAN NR. 1020

Til supplerings af Lokalplan nr. 1020 bestemmer undertegnede ejere, at nedenstående skal gælde for følgende ejendomme omfattet af lokalplanen: Matr.nr. 3a, del af matr.nr. 2h og matr.nr. 11 Krekær By, Malling samt matr.nr. 3s og del af matr.nr. 6u Pedholt By, Malling. Nedenstående gælder ligeledes for alle de ejendomme der senere måtte udstykkes herfra samt forpligter alle efterfølgende ejere.

§ 1. GRUNDEJERFORENING

- Stk. 1. I følge lokalplanens § 13 skal der stiftes en grundejerforening til at varetage de fælles grundejerinteresser i området, se vedhæftede E-rids (bilag A).
- Stk. 2. Ejere af lokalplanens storparceller, dvs. delområde IV, V, VI, X, XI og XII, skal være medlemmer af denne forening.

Desuden skal ejere af nye grunde til åben-lav boligbebyggelse i delområderne I, II, III, IV, VII, VIII, IX og XI være medlemmer af denne forening.

I det tilfælde, at en storparcel udstykkes og der i henhold til § 2 skal oprettes en parcellforening, er det de enkelte ejere, som skal være medlem.

- Stk. 3. Andre grundejere i området har ret - men ikke pligt - til at være medlem.
- Stk. 4. Grundejerforeningen er stiftet af udstykkeren/Aarhus Kommune.

Grundejerforeningen skal overdrages til de medlemspligtige grundejere, når Aarhus Kommune ønsker det.

Stk. 5. Grundejerforeningen skal modtage skøde på lokalplanområdets fællesarealer, veje, stier, beplantning, regnvandsbassiner, wadier, vandløb og støjvold mv. omfattet af delområde I, II, III, VII, VIII, IX, XIII, XIV samt delområde IV i det tilfælde, at den alternative anvendelse jf. lokalplanens § 3, stk. 6 bringes i anvendelse samt delområde XI i det tilfælde, at arealet anvendes til åben-lav boligbebyggelse. Grundejerforeningen skal alene modtage skøde på de af udstykkeren ejede arealer. Grundejerforeningen modtager derfor ikke skøde på den del af Krekærlundsvej, der på det lokalplankort C1/C2 er benævnt "hovedvejadgang", se vedhæftede E-rids (bilag B).

Stk. 6. Overdragelsen skal ske vederlagsfrit.

Stk. 7. Vedligeholdelsespligten af de i stk. 5 nævnte arealer overgår til grundejerforeningen i takt med områdernes færdiggørelse.

Vedligeholdelsespligten af den del af Krekærlundsvej, der er beliggende på matr.nr. 11 Krekær By, Mallings, vist på E-rids (bilag B), overgår til grundejerforeningen og aftales nærmere med ejeren af vejen.

Hvis byggemodningen af lokalplanområdet gennemføres i etaper, overgår vedligeholdelsen af fællesarealer, veje, stier, beplantning, regnvandsbassiner, wadier, vandløb og støjvold løbende til grundejerforeningen, når de pågældende anlæg er færdigetablerede.

Umiddelbart efter at fællesarealer, veje, stier, beplantning, regnvandsbassiner, wadier, vandløb og støjvold (inden for lokalplanområdet eller inden for den enkelte etape) er færdiggjort, giver kommunen grundejerforeningen meddelelse herom. Samtidig indkalder kommunen grundejerforeningen til en afleveringsforretning, som skal finde sted senest 14 dage efter indkaldelsen.

Fællesarealer, veje, stier, beplantning, regnvandsbassiner, wadier, vandløb og støjvold anses for afleveret til grundejerforeningen til fremtidig vedligeholdelse, når afleveringsforretning har fundet sted, medmindre der ved denne er påvist væsentlige mangler. Er dette tilfældet, afholdes ny afleveringsforretning, når kommunen har givet grundejerforeningen skriftlig besked om, at manglerne er afhjulpet.

Stk. 8. Indtil vedligeholdelsen overgår til grundejerforeningen, påhviler vedligeholdelsen ejeren. Dette gælder dog ikke vintervedligeholdelse.

Stk. 9. Foreningen skal stedse holde Aarhus Kommune, Teknik og Miljø underrettet om sin adresse.

§ 2. PARCELFORENINGER

- Stk. 1. Hvis en storparcel udstykkes, skal der oprettes en forening for parcellerne på storparcellen.
Dette gælder ikke parceller udstykket til åben-lav bebyggelse i delområde IV.

Enhver ejer af en eller flere boligheder skal være medlem af foreningen.

Nærværende bestemmelse er ikke til hinder for en sammenslutning af flere storparceller i én forening.

- Stk. 2. Foreningen skal oprettes, når halvdelen af ejerne eller Aarhus Kommune, Teknik og Miljø ønsker det, dog senest når halvdelen af bolighederne på storparcellen er opført og solgt.
- Stk. 3. Parcellforeningen skal modtage skøde på storparcellens interne friarealer, veje og stier.
- Stk. 4. Overdragelsen skal ske vederlagsfrit og i takt med byggemodningen af storparcellen.
- Stk. 5. Foreningen skal vedligeholde arealerne og kan selv fastsætte nærmere regler herfor.
- Stk. 6. Indtil arealerne overdrages foreningen, påhviler vedligeholdelsen ejeren.
- Stk. 7. Medlemmerne skal først deltage i parcellforeningens udgifter til administration af fællesarealerne, når foreningen har overtaget disse.
- Stk. 8. Foreningen skal stedse holde Aarhus Kommune, Teknik og Miljø underrettet om sin adresse.
- Stk. 9. I de tilfælde, hvor der ikke skal oprettes en parcellforening, varetages de opgaver og pligter, der ellers måtte påhvile parcellforeningen, af de respektive ejere af de enkelte storparceller - f.eks. en boligforening.

§ 3. STEMMEBERETTIGELSE/STEMMEFORDELING I GRUNDEJERFORENINGEN

- Stk. 1. Hver storparcel, repræsenteret ved ejeren, har i forhold til grundejerforeningen et antal stemmer, der svarer til antallet af boliger i den enkelte storparcel.

- Stk. 2. Nærværende deklaration skal ikke være til hinder for, at ejerne af storparceller i de enkelte tilfælde, hvor der ikke skal oprettes en parcellforening, kan vælge at overlade stemmeretten i grundejerforeningen til en lejer-, beboerforening eller lignende.
- Stk. 3. Hvis en storparcel (delområde VI, X, XI og XII) udstykkes, har hver boligenhed én stemme i grundejerforeningen.
- Stk. 4. Hver boligenhed i delområde I, II, III, VII, VIII og IX, har én stemme i grundejerforeningen.
- Stk. 5. Børneinstitutionen, delområde IV, har én stemme i grundejerforeningen. I det tilfælde, at den alternative anvendelse jf. lokalplanens § 3, stk. 6 bringes i anvendelse, har hver boligenhed én stemme i grundejerforeningen.
- Stk. 6. Delområde V, er udlagt til offentlige formål i form af botilbud med tilknyttede servicefunktioner. I det tilfælde, at den alternative anvendelse jf. lokalplanens § 3, stk. 10 bringes i anvendelse, har hver boligenhed én stemme, hvis storparcellen udstykkes og der oprettes en parcellforening. I det tilfælde, at storparcellen ikke udstykkes, og der dermed ikke skal oprettes en parcellforening, gælder § 3, stk. 1 og 2.

§ 4. PARKERING

- Stk. 1. Motorkøretøjer med tilladt totalvægt over 3500 kg samt traktorer, motorredskaber og påhængskøretøjer må ikke parkeres i lokalplanområdet, medmindre andet tillades ved særlig afmærkning (af- og pålæsning regnes ikke for parkering).
- Stk. 2. Campingvogne, både og lignende må ikke langtidsparkeres uden for boliggrundene og må kun anbringes på de enkelte boliggrunde, når det ikke er til væsentlig gene for de omboende.

§ 5. UBEBYGGEDE AREALER

- Stk. 1. Private udendørsarealer til de enkelte boliger skal holdes i sømmelig stand.
- Stk. 2. Hvis dette ikke sker, kan den fælles grundejerforening for lokalplanområdet lade arbejdet udføre af andre for den forpligtedes regning.

§ 6. VEDLIGEHODELSE AF FÆLLESVÆGGE, TAGUDHÆNG M.M.

- Stk. 1. Vægge der opføres som fælles for nabobebyggelse, må kun fjernes eller ændres med naboens og/eller bygningsmyndighedens tilladelse.
- Stk. 2. Hvis beboelsesbygninger placeres i skel, skal naboejendom respektere et tagudhæng over skel på maks. 0,5 m.
- Stk. 3. De respektive ejere har ret til nødvendig vedligeholdelse af de pågældende vægge, tagudhæng og bebyggelsen ud over skel mod naboareal samt eventuelle dræn ved bebyggelsens skel mod naboareal mod at erstatte herved forvoldte skader samt i øvrigt retablere tilstanden.

§ 7. PÅTALERET OG DISPENSATION

Påtaleretten til nærværende deklaration tilkommer Aarhus Kommune, Teknik og Miljø. Påtaleretten vedrørende § 4 og § 5 tilkommer grundejerforeningen, når denne er stiftet.

Påtaleretten til deklarationens §1, stk. 7, afsnit 2 tilkommer ejer af matr.nr. 11 Krekær By, Malling.

Idet der med hensyn til de på ejendommene nu påhvilede servitutter, hæftelser og andre byrder henvises til tingbogen, kan foranstående lyses som servitut på matr.nr. 3a, del af matr.nr. 2h og matr.nr. 11, alle Krekær By, Malling samt matr.nr. 3s og del af matr.nr. 6u, alle Pedholt By, Malling.

Som ejer af ejendommen matr.nr. 2h og 3a Krekær By, Malling og 6u Pedholt By, Malling:

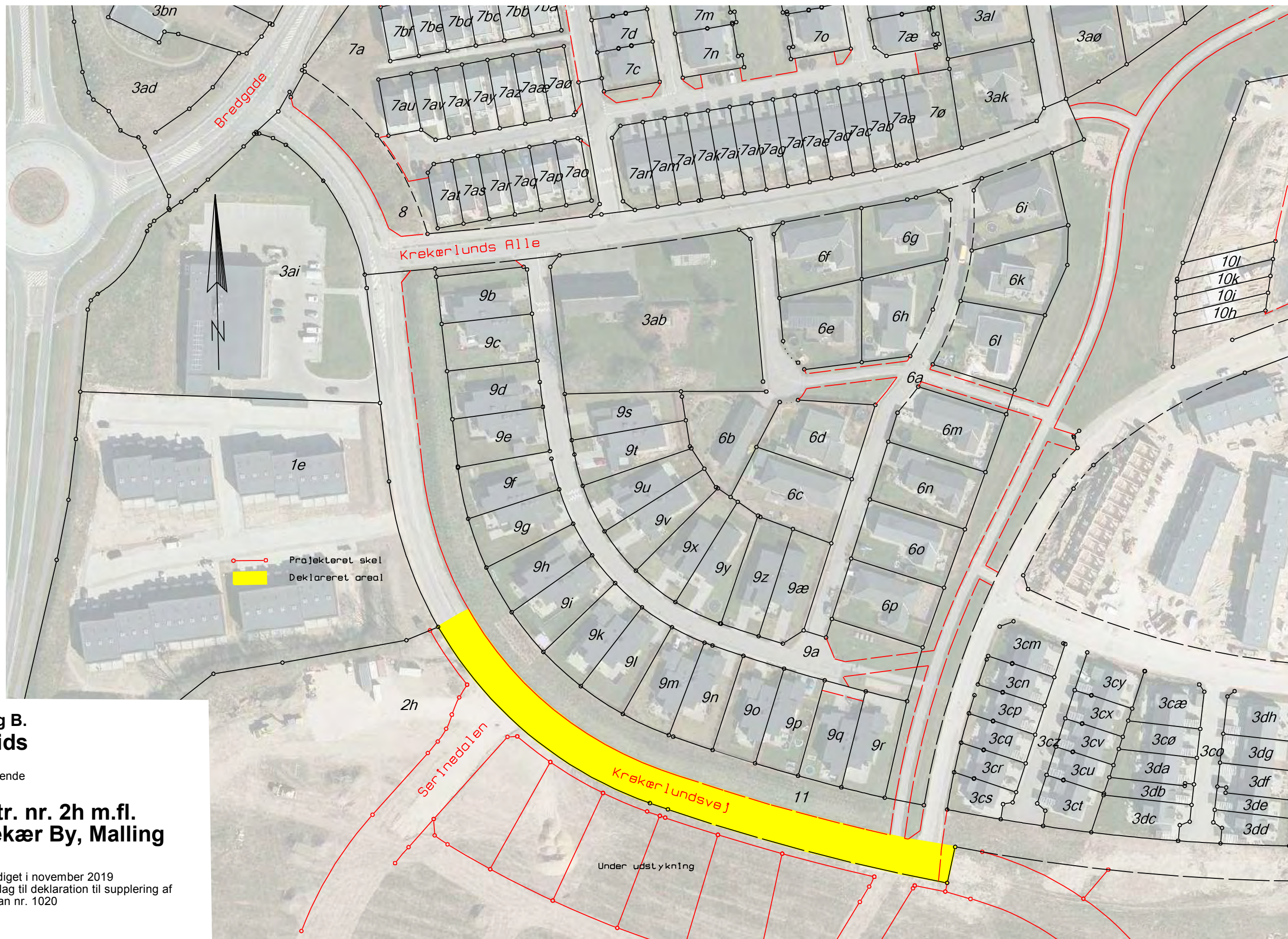
Underskrives med digital signatur
f/ Aarhus Kommune, cvr.nr. 55133018

Som ejer af ejendommen matr.nr. 3s Pedholt By, Malling:

Underskrives med digital signatur
f/ Aarhus Kommune, cvr.nr. 55133018

Som ejer af ejendommen matr.nr. 11 Krekær By, Malling:

Underskrives med digital signatur
f/ Bruun & Bundgaard ApS, cvr.nr. 21820172

Bilag B. E-rids

Vedrørende

Matr. nr. 2h m.fl. Krekær By, Malling

Udfærdiget i november 2019
som bilag til deklaration til supplering af
lokalplan nr. 1020

Målforhold: 1: 1250

Peter Hastrup Jensen
Landinspektør

AAKJÆR
LANDINSPEKTØRER

Aarhus · Odder · Skanderborg · 86132922
Jnr.: 504042-16 Init: PJ/is

Bilag A. E-rids

Vedrørende

Matr. nr. 2h m.fl. Krekær By, Malling

Udfærdiget i november 2019
som bilag til deklaration til supplering af
lokalplan nr. 1020

Målforshold: 1: 2500

Peter Hastrup Jensen

Landinspektør

AAKJAER
LANDINSPEKTØRER

Aarhus · Odder · Skanderborg · 86132922

Jnr.: 504042-17

Init: PJ/is